

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ПРОФІЛЮ В СИСТЕМІ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Бойчук І. Д., Козаченко Г. В.

ВСТУП

Сучасне суспільство потребує наукового переосмислення цінностей фармацевтичної освіти, висуває потребу в якісно новій підготовці фармацевтичних кадрів. Натепер стає все більш очевидним те, що сучасна фармацевтична освіта відходить від інформативної парадигми навчання, орієнтованої на передавання знань, формування вмінь та навичок і переходить до компетентнісної, заснованої на формуванні здатностей до опанування професії майбутнім фармацевтом. Відповідно до окреслених вимог таку підготовку повинні здійснювати висококваліфіковані викладачі, які мають глибокі фахові й педагогічні знання, а також керуються високоморальними життєвими цінностями.

В аспекті діяльності закладів фахової передвищої освіти зазначена проблема актуалізується відповідно до виокремлення тих компетентностей, які мають бути оновленими у викладачів фармацевтичного профілю з метою їхньої фахової відповідності новим стандартам освіти, вимогам ринку праці, потребам здобувачів освіти, стейкхолдерів тощо. За умови виконання вимог стандарту вищої освіти освітній рівень «магістр» передбачає здатність до виконання педагогічних функцій. Проте в підготовці фахівців ступеня «магістр» щонайменше 75% обсягу освітньої програми спрямовано на формування загальних та фахових компетентностей за спеціальністю, що актуалізує потребу в розвитку педагогічної компетентності викладачів.

З'ясовано, що лише 3,6%¹ викладачів фармацевтичного профілю в закладах фахової передвищої освіти мають педагогічну освіту, що

---

¹ Козаченко Г.В. Особливості професійної діяльності викладачів фармацевтичного профілю у вищому навчальному закладі I-II рівнів

ускладнює якість їхньої викладацької діяльності, опанування сучасних методик і технологій. До особливостей діяльності викладачів фармацевтичного профілю віднесено: соціальну відповідальність перед суспільством за якість підготовки фармацевтів, від яких залежать збереження та зміцнення здоров'я людини; необхідність оперувати великими обсягами інформації, зважаючи на динамічність та змістовність фармацевтичної сфери; необхідність дотримання високих етичних норм професійної поведінки майбутніх фахівців у їхніх взаєминах із споживачами.

Поняття «викладач фармацевтичного профілю» позначає особу, яка має вищу фармацевтичну освіту (магістр), здійснює педагогічну діяльність у системі фармацевтичної освіти, виконує освітньо-професійну програму «Фармація» підготовки молодших спеціалістів, бакалаврів спеціальності «Фармація, промислова фармація», забезпечує виконання відповідних освітніх компонентів (викладання навчальних дисциплін) циклу професійної та практичної підготовки.

На рівні закладів освіти важливим є розвиток педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю з урахуванням особливостей їхньої професійно-педагогічної діяльності в системі науково-методичної роботи закладу фахової передвищої освіти. Ідеться про неналежну увагу до педагогічної підготовки викладачів закладів вищої освіти в умовах як магістратури, так і системи підвищення кваліфікації. Специфіка контингенту здобувачів освіти за останні роки, спрямованість на використання в освітньому процесі інформаційних технологій, потреба у формуванні методичної та методологічної культури викладачів зумовлюють упровадження андрагогічної моделі педагогічної перепідготовки в закладі вищої освіти. Саме система науково-методичної роботи, зміст якої розглядається через заходи / дії / форми формальної, неформальної, інформальної освіти, сприяє вирішенню завдання розвитку педагогічної компетентності викладачів непедагогічного профілю. Розвиток педагогічної компетентності зумовлюється особливостями та специфікою професійної діяльності, триває впродовж усього періоду педагогічної активності викладача непедагогічного профілю, зокрема у процесі науково-методичної роботи закладу фахової передвищої освіти.

I. Змістова структура педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю та рівні її розвитку

Структуру педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю розглядаємо як змістовий опис сутності її компонентів, розміщених у певному порядку, що забезпечує її внутрішню будову та взаємозумовлені взаємозв'язки.

Педагогічна компетентність викладача фармацевтичного профілю – це інтегрована професійно-особистісна характеристика викладача, що відображає рівень його педагогічних та фахових знань, умінь і навичок, досвіду, професійно значущих якостей та поведінкових характеристик, які забезпечують ефективність професійно-педагогічної діяльності в закладі освіти фармацевтичного профілю.

У структурі педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю вважаємо за доцільне виокремити такі компоненти: ціннісно-мотиваційний, пізнавальний, діяльнісний, особистісний. Розглянемо кожен із зазначених компонентів.

Ціннісно-мотиваційний компонент. Відображає сукупність зовнішніх та внутрішніх мотивів, що визначаються потребами відповідно до ціннісних орієнтацій педагогічної діяльності викладача фармацевтичного профілю, що забезпечують його особистісну спрямованість, професійну поведінку, усвідомлене і стійке прагнення до самоактуалізації, саморозвитку та самовдосконалення впродовж педагогічної діяльності. Основою для реалізації цього компонента є організація й управління процесом визначення цільових настанов педагогічної діяльності викладачів фармацевтичного профілю. Самовизначення фахівця з вищою фармацевтичною освітою стати педагогом дозволяє йому поставити для себе цільові настанови, конкретні мету і завдання, чим вони ближчі для викладача фармацевтичного профілю, тим вищий рівень його мотивації здійснення успішної педагогічної діяльності. Мотиваційно-ціннісний компонент забезпечує актуалізацію інтересу викладачів фармацевтичного профілю до ефективної педагогічної діяльності; спонукає потребу постійного самовдосконалення, оновлення фахових знань, технологій; відкритості до пізнання власного ресурсу, інтересу до результатів власної праці, ціннісне ставлення до професійної самореалізації, що позитивно впливає на підвищення рівня педагогічної компетентності та відповідальність за власну діяльність.

Пізнавальний компонент. Характеризується обсягом та якістю знань викладачів фармацевтичного профілю у предметній області.

Цей компонент становить підґрунтя педагогічної компетентності, тому що знання – це не просто інформація, що пасивно зберігається в пам'яті, а засіб регуляції практичної діяльності, ухвалення самостійних рішень у конкретних ситуаціях, принцип, що спрямовує й організовує його дії, а також критерій, завдяки якому педагог оцінює результативність своєї роботи².

До складу пізнавального компонента викладачів фармацевтичного профілю ми відносимо такі знання: фахові; педагогічні; психологічні; методологічні; методичні, інформаційні, технологічні; мовно-мовленнєві; культурологічні та соціокультурні.

Фахові знання – це знання з навчальної дисципліни, яку викладає спеціаліст, знання з інших фахових дисциплін. Викладач фармацевтичного профілю повинен повною мірою володіти знаннями й уміннями з дисциплін професійно орієнтованого циклу: організації та економіки фармації, технології ліків, фармакології, фармакогнозії, фармацевтичної хімії; основ знань із суміжних навчальних дисциплін та споріднених циклів. Фахові знання розглядаються нами як гарант професійного успіху, авторитету та подальших перспектив особистості.

Педагогічні знання. Допомагають викладачу аналізувати залежності, які зумовлюють перебіг і результати процесу навчання, установлювати на цій основі закономірності, які діють в освітній сфері, вибирати методи, організаційні форми і засоби навчання, найбільш ефективні для здійснення якісної підготовки фахівців. Це знання законів, принципів і закономірностей педагогіки як науки; знання дидактики вищої школи, теорії виховання; сутності педагогічного процесу; знання теоретичних основ і розуміння тих явищ, які становлять основу дисципліни, що викладається; знання про сучасний стан, умови і перспективи розвитку педагогічної професії. Варто зазначити, що педагогічні знання в поєднанні з фаховими / фармацевтичними забезпечують формування гуманістично професійно зорієнтованих пріоритетів і настанов викладача, властивих як для фармацевтичного працівника, так і для педагога.

Психологічні знання. Знання про особливості засвоєння навчального матеріалу відповідно до індивідуальних та вікових характеристик; знання про особливості навчально-пізнавальної та

---

² Кулоткин Ю.Н. Личностные факторы развития познавательной активности учащихся в процессе обучения. *Вопросы психологии*. 1984. № 5. С. 41–44.

комунікативної діяльності групи здобувачів освіти і конкретної особистості в ній, про особливості взаємин та спілкування; знання різних психоемоційних характеристик особистості, способів взаємодії з ними; знання про позитивні та негативні сторони своєї професійної діяльності, особливості себе як особистості.

Методологічні знання. У результаті постійного оновлення змісту освіти, появи і розширення навчальної інформації, методів і прийомів навчання викладач повинен бути підготовлений на методологічному рівні і мати відповідні знання, щоб оцінювати педагогічні факти з огляду на методологічні норми і досягнення педагогічної науки; вести методологічний пошук – визначати сутність, основи, ідеї педагогічних явищ як особистісно значущих у контексті професійного саморозвитку та здійснення педагогічної діяльності; уміти досліджувати педагогічну реальність і проєктувати її розвиток методами наукового пізнання.

Методичні знання. Виявляються у змісті його роботи:

– навчально-методичної: створення навчально-методичного забезпечення дисципліни, відбір і впровадження ефективних педагогічних технологій, методів, методичних засобів, форм; організації навчання для ефективного опанування здобувачами освіти змісту навчальної дисципліни;

– науково-методичної: участь у проведенні методичних заходів, конференцій, тренінгів, вебінарів, семінарів та інших заходів освітнього або фахового спрямування, підготовка доповідей та друк статей тощо;

– організаційно-методичної роботи: вивчення нормативних, організаційних документів освітньої та фахової діяльності, які допомагають вибудувати професійну стратегію, оформлення необхідної документації із планування і звітності.

Інформаційно-технологічні знання. Це знання, пов'язані із застосуванням інформаційних технологій і комп'ютера у професійній діяльності як засобів вирішення професійних завдань, пізнання та самовдосконалення. Такі знання необхідні для подальшої побудови парадигми знань як із навчальної дисципліни, яку викладає фахівець, так і загальнорозвивального поступу особистості; для роботи з інформаційними об'єктами, які впливають на вдосконалення професійних знань, знання міждисциплінарних зв'язків. За умови володіння інформаційними знаннями сучасний викладач може вільно орієнтуватися в потоці інформації, критично її осмислювати, працювати з різними джерелами інформації, знаходити і вибирати необхідний матеріал, класифікувати його,

узагальнювати, аналізувати отриману інформацію й оцінювати її; орієнтуватися в основних типах документів і видах видань у галузі освіти; усвідомлювати своє місце в інформаційному світі, діагностувати себе як творця і споживача інформації й інформаційних технологій. Необхідність роботи в інтернеті стимулюється більшими обсягами збору й оброблення інформації, маркетинговими дослідженнями фармацевтичного ринку, появою нових препаратів тощо³. За останні роки інтернет-ресурси, що стосуються питань фармації, збільшилися в рази. Такий стрімкий розвиток мережевих ресурсів залучає все більшу кількість фармацевтичних фахівців, які потребують спеціалізованої професійної інформації. Викладачі фармацевтичного профілю, які на своїх заняттях забезпечують становлення майбутніх фармацевтичних фахівців, повинні добре орієнтуватися в сучасних спеціалізованих ресурсах, що надають користувачам об'єднану інформацію від учасників фармацевтичного ринку, щоб, з огляду на динамічність галузі, отже, і навчальних дисциплін професійного циклу, подавати актуальну інформацію і формувати у здобувачів освіти розуміння необхідності постійного оновлення змістової частини своєї професії. Знання викладачами фармацевтичного профілю необхідних серверів, пошукових систем і порталів, які мають спеціалізований профіль, сприяють постійному поглибленню, оновленню знань викладачів, зокрема як фахівців фармації.

Мовно-мовленнєві знання розглядаються нами як інструмент професійної діяльності педагога, за допомогою якого можна розв'язати різні педагогічні завдання, і включають знання засобів мови та мовних норм, функціональної системи мовлення.

Культурологічні та соціокультурні знання потрібні для осмислення стану і бачення тенденцій цивілізаційного розвитку як сучасного, так і майбутнього контексту існування людини. Культурологічні та соціокультурні знання допомагають виявити соціокультурні проблеми, вирішити їх на базі ідей і принципів, відповідних сучасній культурі, і ставити нові питання, що дозволяють переосмислювати сучасну педагогіку. В.М. Рогозін⁴ у

---

³ Закотей М.В. Использование ресурсов интернета специалистами фармации и медицины. *Провизор*. 2001. № 8. С. 24–30.

⁴ Рогозин В.М. Философия образования : предмет, концепции, основные темы и направления изучения. *Философия образования для XXI в.* Москва, 1992. С. 46.

своїх роботах відзначає, що освічена людина – це не тільки фахівець і не тільки особистість, а саме людина культурна і підготовлена до життя, до змін способу життя, до зміни своїх уявлень, світоглядів; освічена людина є культурною в тому сенсі, що приймає і розуміє інші культурні позиції і цінності не тільки з позиції власної, а й чужої. Викладач у культурологічному аспекті є не тільки носієм культури, а й живим її взірцем⁵. Викладач фармацевтичного профілю, усвідомлюючи перспективи причетності майбутнього фахівця до фармації як складової частини найбільшого світового ринку, має забезпечувати формування у студентів інтегральних культурно-особистісних якостей.

Діяльнісний компонент. Педагогічна компетентність викладача фармацевтичного профілю може виявлятися лише в дії. Професійно-педагогічна діяльність має мету, об'єкт, суб'єкта, результат і сам процес діяльності, полягає в цілеспрямованому супроводі розвитку особистості, тому важливим завданням стає обґрунтування комплексу умінь, які зможуть забезпечити якість виконуваної професійної діяльності. Під уміннями розуміють «здатність людини мобілізувати знання з метою виконання певних дій, необхідних для досягнення мети»⁶.

У визначенні змісту діяльнісного компонента ми спиралися на наукові доробки Н.В. Кузьміної⁷, які стосуються обґрунтування взаємопов'язаних видів педагогічної діяльності, що реалізуються відповідними групами умінь, а саме:

– *гностичні* – стосуються дослідження та розуміння процесу та результатів власної професійної діяльності, це уміння керуватися законами, закономірностями, положеннями педагогічної теорії у процесі виконання педагогічних функцій з урахуванням специфіки підготовки майбутніх фармацевтичних працівників; діагностувати, аналізувати педагогічні явища (умови, причини, мотиви, стимули, засоби тощо); визначати цілісність освітнього процесу в коледжі, вбачати значущість кожного елемента у структурі цілого й у взаємодії з іншими; вирішувати ключові педагогічні

---

⁵ Буланова-Топоркова М.В. Педагогика и психология высшей школы : учебное пособие / отв. ред. М.В. Буланова-Топоркова. Ростов-на-Дону : Феникс, 2002. 544 с.

⁶ Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасно української педагогіки : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008.

⁷ Кузьмина Н.В., Реан А.А. Профессионализм педагогической деятельности : методическое пособие. Санкт-Петербург ; Рыбинск, 1999.

завдання; добирати оптимальні способи надання якісних освітніх послуг у коледжі;

– *проектувальні* – пов’язані з управлінням освітнім процесом: уявлення про мету, завдання, перспективи організації та супроводження освітнього процесу, здатність визначати стратегію і способи їх досягнення, проєктувати випереджувальний розвиток освітнього середовища. Діяльність викладача – це дії, які не є випадковими, безсистемними. Вони зазвичай цілеспрямовані, спрямовані на вирішення конкретних завдань, тому їхня результативність багато в чому визначається тим, наскільки людина вміє спроектувати весь процес дій від постановки мети до отримання проєктованого результату. Ми розглядаємо проєктування як уміння будувати припущення про майбутній результат освітньої діяльності, що здійснюється на основі набутих знань і оцінювання своїх можливостей;

– *конструктивні* – уміння будувати педагогічну / організаційну, навчальну, науково-методичну, виховну діяльність відповідно до освітніх стандартів та нормативних вимог; відбирати, аналізувати і синтезувати навчальний програмовий матеріал; добирати доцільні форми організації проведення занять, передбачати труднощі в їх реалізації, а також раціональні методи навчання та контролю, планувати їхню варіативність; здійснювати дидактичну переробку складного матеріалу, творчо й обґрунтовано будувати організаційно-педагогічну і логіко-педагогічну структуру заняття; планувати систему перспективних ліній у розвитку окремої особистості та колективу; конструювати інноваційні підходи до освітньої діяльності; «передбачають оптимізацію системи діяльності та способів діяльності суб’єкта, що виключають стихійний, випадковий її характер, мінімалізують помилки та «відмови», знижують «ціну» здійснення діяльності»⁸;

– *комунікативні* – сучасний викладач постійно перебуває в комунікативних стосунках із здобувачами освіти, членами колективу, адміністрацією. Саме тут виявляються комунікативні уміння педагога, що є однією з важливих складових частин його педагогічної компетентності. Комунікативні уміння – це не лише мовлення викладача, а й уміння за допомогою цього мовлення організувати педагогічну діяльність, зокрема здійснювати вплив на здобувачів освіти, запобігати конфліктам, забезпечувати

---

⁸ Деркач А.А., Зазькин В.Г. Акмеология : учебное пособие. Санкт-Петербург : Питер, 2003.

міжособистісну взаємодію тощо. Комунікативні вміння викладача можуть бути оптимально реалізовані тільки за умови якості мовлення: державною мовою (відповідно до мовного законодавства України), грамотного (з дотриманням мовних норм), чистого (без слів-паразитів та суржику), професійного (з використанням термінологічної педагогічної лексики, офіційно-ділового стилю) та багатого (з належним лексичним запасом, умінням доречно, точно підбирати потрібні слова). Систему комунікативних умінь викладачів фармацевтичного профілю можна поділити на три змістові блоки: комунікативний (вербальне та невербальне мовлення), перцептивний (сприйнятливо-оцінювальний), інтерактивний (міжособистісний). Розміщення умінь у кожному із цих блоків варто вважати умовним. Зрозуміло, що на кожному етапі педагогічного спілкування викладачем реалізуються всі компоненти вказаної системи;

– *організаторські* – сучасний викладач має вміти організовувати навчальну діяльність, діяльність колективу здобувачів освіти та власну педагогічну діяльність за допомогою різних форм, методів та засобів, традиційних та інноваційних. Ми погоджуємось із думкою В.Ю. Новик, що викладач, який володіє організаторськими вміннями, швидше та більш грамотно розв'язує поставлені перед ним завдання, ефективніше долає труднощі і має більше можливостей для прояву ініціативи і творчості⁹. Найважливішими, на наш погляд, є такі організаторські вміння: організувати себе, свою діяльність і час, навчальну, виховну діяльність, науково-методичну, позанавчальну, позапрофесійну діяльність, власну та педагогічного колективу, у різних проявах. Така діяльність сприяє згуртуванню колективу здобувачів освіти та педагогічного колективу і відображає вміння викладача співдіяти в різноманітних ситуаціях;

– *інформаційно-технологічні*. Викладач фармацевтичного профілю, розуміючи реалії нашого суспільства, які характеризуються динамічністю, стрімким розвитком та використанням інформаційних технологій, зокрема й активно у фармацевтичній сфері, повинен володіти ІТ-технологіями й уміти їх застосовувати, наприклад, уміти серед широкого кола програмних

---

⁹ Новик В.Ю. Формирование организаторских умений студентов педагогических вузов : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Нижний Новгород, 2011.

засобів відшукати такий програмний засіб, який досить швидко й ефективно допоможе отримати потрібний результат;

– *рефлексивні* – визначають ставлення викладача до самого себе як до суб'єкта професійної взаємодії та діяльності, допомагають спостерігати, аналізувати, контролювати, оцінювати власні дії, поведінку; уміння порівнювати, зіставляти бачення себе з оцінками інших учасників взаємодії допомагає усвідомити те, яким він насправді сприймається й оцінюється іншими, колегами, здобувачами освіти тощо. Рефлексивний компонент є регулятором особистісних досягнень, пошуку особистісних змістів у спілкуванні з колегами, здобувачами освіти, а також побудником самопізнання, професійного росту, удосконалення педагогічної компетентності, творчої діяльності й формування індивідуального стилю роботи;

– *ціннісно-орієнтаційні* – це вміння усвідомлювати соціальну значущість педагогічної професії та її значущість для фармацевтичної сфери; ідентифікувати себе в педагогічній спільноті; спрямовувати педагогічну діяльність на формування у здобувачів освіти життєво-ціннісних, морально-етичних орієнтирів, необхідних фармацевтичному фахівцю для реалізації його гуманної місії – служіння здоров'ю людини; бути для здобувачів освіти взірцем, виявляти кращі моральні та вольові якості.

Особистісний компонент охоплює особистісні якості. Становлення викладача – це передусім формування його як особистості і лише потім – як фахівця, що володіє спеціальними знаннями в педагогічній діяльності. Безсумнівно, успішність викладача залежить від професійно значущих особистісних якостей. Виділяємо такі:

– *загальнолюдські*: науковий світогляд, прогресивний інтелект (здібність правильно розуміти свою поведінку й поведінку інших людей), принциповість і стійкість переконань, патріотизм, громадська активність, високий рівень відповідальності та працелюбність;

– *особистісно-етичні*: любов до дітей / здобувачів освіти, гуманізм, уважність, дисциплінованість, доброзичливість, толерантність, почуття гумору, вимогливість, товарицькість, порядність, об'єктивність, самокритичність, висока моральна культура, широкий кругозір, ерудиція;

– *індивідуально-психологічні*: ясність і критичність розуму, допитливість, емпатія, позитивне мислення, гнучкість мислення, культура темпераменту, об'єктивна самооцінка, прагнення до самовдосконалення, ініціативність, наполегливість, артистизм

викладача (зовнішність, виразність, інтонація, міміка й інші засоби педагогічної техніки), уміння радіти процесові праці.

Під час проведення аналізу особистісного компонента педагогічної компетентності розуміємо, що має значення не стільки рівень вираження цих окремих важливих якостей особистості, скільки їхні тісні та якісні взаємозв'язки, завдяки яким виникає процес їх взаємопосилення.

Зважаючи на запропоновану нами змістову структуру педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю, зазначаємо, що вона становить систему взаємозумовлених та логічно пов'язаних компонентів, які є достатніми та необхідними для вимірювання рівня її сформованості.

Рівнями сформованості означеної компетентності визначено: високий, достатній та середній.

Більш детально рівні сформованості педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю за всіма критеріями описані та розміщені в таблиці 1.

Таблиця 1

Високий	Достатній	Середній
<i>Компонент: ціннісно-мотиваційний</i>		
1. Стійке бажання реалізуватися у викладацькій професії. 2. Захоплення фармацевтичною наукою і бажання викладати фармацевтичні дисципліни. 3. Наявність перспективних цілей, мотивів, потреб у реалізації педагогічних здібностей. 4. Постійне прагнення до професійного розвитку, самовдосконалення, самореалізації. 5. Глибоке усвідомлення важливості розвитку педагогічної компетентності викладача в системі науково-методичної роботи коледжу з метою забезпечення якісної підготовки	1. Неусвідомлене бажання реалізуватися у викладацькій професії. 2. Наявність окреслених цілей, мотивів, потреб у власному розвитку педагогічної компетентності. 3. Цілеспрямоване прагнення до підвищення кваліфікації, самоосвіти. 4. Відповідальне ставлення до посадових обов'язків викладача фармацевтичного профілю ЗВО. 5. Досить усвідомлене розуміння викладачем педагогічної компетентності викладача у виконанні професійних функцій.	1. Потреба в постійному самовдосконаленні та нарощуванні системи знань, удосконаленні професійної компетентності. 2. Не досить виражена особистісна професійна спрямованість. 3. Відсутність досвіду подолання труднощів професійного характеру. 4. Часткове усвідомлення та розуміння значущості педагогічної компетентності викладача в якійсь підготовці майбутнього фармацевта. 5. Фрагментарність у

<p>фармацевтичних фахівців.</p> <p>6. Необхідність досягнення високих результатів у педагогічній діяльності.</p> <p>7. Органічне поєднання фахової та педагогічної підготовки викладача у виконанні професійних функцій.</p> <p>8. Усвідомлення соціальної значущості педагогічної роботи.</p> <p>9. Потреба в повазі, визнанні.</p>	<p>6. Періодичне прагнення до подолання труднощів у здійсненні педагогічної діяльності.</p> <p>7. Наявність пізнавальних мотивів у набутті педагогічного досвіду.</p> <p>8. Вияв зацікавленості у формуванні педагогічної техніки, майстерності.</p> <p>9. Наявність умілого поєднання фахової та педагогічної підготовки викладача в педагогічній діяльності.</p> <p>10. Часткове усвідомлення соціальної значущості роботи педагога.</p>	<p>формуванні педагогічного світогляду, поглибленні педагогічних знань, самовдосконаленні.</p> <p>6. Безініціативність у набутті професійно ціннісних і особистісних характеристик.</p> <p>7. Вияв усвідомленого домінування фахової підготовки викладача у здійсненні педагогічної діяльності.</p> <p>8. Недооцінювання соціальної значущості роботи педагога.</p>
<p>Компонент: <i>пізнавальний</i></p>		
<p>1. Наявність ґрунтовних фахових знань, умінь і навичок із педагогіки, здатність самостійно набувати нові знання й уміння.</p> <p>2. Реалізація знань про особливості засвоєння навчального матеріалу відповідно до індивідуальних та вікових характеристик.</p> <p>3. Дослідження педагогічної реальності та її проєктування засобами наукового пізнання.</p> <p>4. Розуміння і реалізація методологічних, методичних основ забезпечення навчальної дисципліни й освітнього процесу.</p> <p>5. Ґрунтовні знання методики викладання фармацевтичних дисциплін.</p> <p>6. Висока інформаційно-</p>	<p>1. Наявність фахових і педагогічних знань, умінь і навичок, яких досить для здійснення педагогічної діяльності.</p> <p>2. Недосконалі знання психологічних та вікових характеристик сучасних здобувачів освіти, передумов їхньої успішності в навчальній діяльності.</p> <p>3. Знання змістової структури навчально-методичного комплексу забезпечення навчальної дисципліни, складових частин освітнього процесу.</p> <p>4. Несистематизовані знання форм, методів навчання, застосування традиційних методик викладання фармацевтичних дисциплін.</p> <p>5. Достатнє володіння</p>	<p>1. Наявність фахових знань, але педагогічні знання і вміння потребують удосконалення.</p> <p>2. Поверхневі знання психологічних та вікових характеристик сучасних здобувачів освіти.</p> <p>3. Фрагментарні знання змісту структури навчально-методичного комплексу забезпечення навчальної дисципліни, немає знань про складові частини освітнього процесу.</p> <p>4. Часткові знання з методики викладання фармацевтичних дисциплін, відсутність інтересу до впровадження</p>

<p>комунікаційна, комп'ютерна грамотність, знання електронних освітніх ресурсів для самоосвіти.</p> <p>7. Володіння мовно-мовленнєвими знаннями на рівні ефективного інструменту професійної діяльності.</p> <p>8. Знання системи культурних та духовних цінностей, що впливають на формування особистісних якостей.</p> <p>9. Постійне публікування в наукових виданнях.</p>	<p>комп'ютерними технологіями, ІТ.</p> <p>6. Належна сформованість знань про комунікативні навички та культуру мовлення.</p> <p>7. Фрагментарні знання про систему цінностей, особистісні якості педагога.</p> <p>8. Публікування в наукових виданнях за потребою.</p>	<p>інноваційних технологій.</p> <p>5. Знання комп'ютерних технологій, ІТ у стані їх набуття.</p> <p>6. Початкові знання щодо прийомів і принципів комунікації.</p> <p>7. Поверхневі знання про систему цінностей і особистісні якості педагога.</p> <p>8. Немає публікацій.</p>
Компонент: <i>діяльнісний</i>		
<p>Має сформовані вміння та навички:</p> <p>1. Гностичні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – аналізувати науково-педагогічну діяльність; – критично оцінювати навчальний матеріал, навчальні посібники, засоби навчання з фармацевтичної спеціальності; – урахувати вікові й індивідуально-психологічні особливості студентів у навчанні; – проводити різні види контролю засвоєння знань із дисциплін професійного циклу; – визначати умови, шляхи, засоби підвищення ефективності навчальної діяльності. <p>2. Проектувальні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – визначати цілі професійних дисциплін; – складати програми навчальних дисциплін; – визначати зміст педагогічного процесу, 	<p>1. Найавні гностичні, проєктувальні, конструктивні, комунікативні, інформаційно-технологічні, організаторські, аналітичні, ціннісно-орієнтаційні вміння та навички реалізуються викладачем, але не є сформованими повною мірою, викладач активно діє в удосконаленні найавних умінь і навичок.</p> <p>2. У реалізації зазначених умінь і навичок викладач потребує набуття власного досвіду, прикладу колег, керівників структурних підрозділів (адміністрації).</p>	<p>1. Найавні гностичні, проєктувальні, конструктивні, комунікативні, інформаційно-технологічні, організаторські, аналітичні, ціннісно-орієнтаційні вміння та навички потребують удосконалення, викладач усвідомлює потребу їх формування.</p> <p>2. Набуття зазначених умінь і навичок відбувається у колективних, групових формах роботи з допомогою або за прикладом колег, керівників структурних підрозділів (адміністрації).</p>

<p>види діяльності учасників педагогічного процесу з урахуванням їхніх потреб, інтересів, можливостей матеріальної бази, власного досвіду й особистісних якостей.</p> <p>3. Конструктивні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – планувати педагогічну діяльність відповідно до освітніх стандартів та освітніх вимог; – планувати діяльність на рівні окремого заняття; <ul style="list-style-type: none"> – застосовувати різноманітні завдання для ефективного викладання навчальної дисципліни. <p>4. Комунікативні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – будувати діалогічну взаємодію; – застосовувати техніки вербального і невербального, перцептивного спілкування; – володіти культурою і технікою мовлення. <p>5. Інформаційно-технологічні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – володіти ПК; – працювати з периферичним комп'ютерним обладнанням; – використовувати технічні та програмні ЗН; – користуватися електронними ресурсами; – здійснювати пошук необхідної інформації в інтернеті; працювати з матеріалами вебсайтів; створювати вебсторінки; – використовувати програми архівації, антивірусні та діагностувальні програми; 		
---	--	--

<p>– користуватися платформою GSuite for education для співпраці структурних підрозділів закладу освіти, викладачів та студентів в єдиному інформаційному просторі.</p> <p>5. Організаторські:</p> <p>– організовувати роботу студентів у колективі;</p> <p>– організовувати власну діяльність.</p> <p>6. Аналітичні:</p> <p>– керуватися законами, закономірностями, положеннями педагогічної теорії у процесі виконання педагогічних функцій;</p> <p>– діагностувати, аналізувати педагогічні явища.</p> <p>7. Ціннісно-орієнтаційні:</p> <p>– ідентифікувати себе в педагогічній спільноті.</p> <p>9. У реалізації зазначених умінь і навичок викладач діє самостійно, може бути наставником, прикладом для інших викладачів.</p>		
Компонент: особистісний		
<p>1. Має добре розвинені дидактичні, академічні, мовні, комунікативні, перцептивні, організаторські, лідерські здібності.</p> <p>2. Відповідно до педагогічних здібностей викликає інтерес до навчальної дисципліни, чітко і ясно висловлюється, установлює комунікативні зв'язки, бачить потенційні можливості здобувачів освіти, уміє організувати колектив і власну діяльність, бере на себе</p>	<p>1. Має не досить розвинені дидактичні, академічні, мовні, комунікативні, перцептивні, організаторські, лідерські здібності, активно працює над їх розвитком.</p> <p>2. Удосконалює педагогічні здібності, логічно подає навчальний матеріал, цікавиться динамікою фармацевтичної сфери, доступно висловлюється, ураховує внутрішній</p>	<p>1. Дидактичні, академічні, мовні, комунікативні, перцептивні, організаторські, лідерські здібності на початковому рівні, усвідомлення потреби в їх розвитку.</p> <p>2. Працює над розвитком педагогічних здібностей, подає навчальний матеріал зрозуміло, орієнтується у змісті навчального матеріалу, володіє вербальною і</p>

<p>ініціативу і відповідальність. 3. Має сформовані особистісні якості: загальнолюдські (прогресивний світогляд, принциповість, стійкість переконань, патріотизм, працелюбність); особистісно-етичні (любов до дітей, гуманізм, уважність, дисциплінованість, доброзичливість, толерантність, почуття гумору, вимогливість, товарищескість, порядність, об'єктивність, самокритичність, висока моральна культура, широкий кругозір, ерудиція); індивідуально-психологічні (ясність і критичність розуму, допитливість, емпатія, позитивне мислення, гнучкість мислення, прагнення до самовдосконалення, ініціативність, наполегливість, артистизм, уміння радити процесові праці); педагогічні (любов до справи, педагогічний такт, педагогічна спостережливість, педагогічна інтуїція, дивергентність, прагнення до науково-педагогічної творчості).</p>	<p>світ особистості, активізує здобувачів освіти до різних видів діяльності. 3. Усвідомлено вдосконалює наявні особистісні якості: загальнолюдські, особистісно-етичні, індивідуально-психологічні, педагогічні.</p>	<p>недосконало невербальною мовою, намагається встановлювати доцільні з педагогічного погляду відносини, організовує і корегує свою діяльність, проявляє ініціативу в межах функціональних обов'язків. 3. Наявні особистісні якості: загальнолюдські, особистісно-етичні, індивідуально-психологічні, педагогічні виявляє не повною мірою, працює над їх розвитком і формуванням.</p>
---	--	---

II. Організація розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю в системі науково-методичної роботи

Організація розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю в системі науково-методичної роботи коледжу реалізується у три етапи – підготовчий, основний,

результативний – із залученням їх до заходів / дій / форм формальної, неформальної, інформальної освіти. Коротко схарактеризуємо кожний із них.

Підготовчий етап забезпечує ознайомлення викладачів фармацевтичного профілю з педагогічною професією, з нормативною базою цієї професії, з важливими педагогічними, методичними категоріями, системою науково-методичної роботи коледжу.

Основною *метою* цього етапу, є, по-перше, створення в коледжі організаційного та науково-методичного підґрунтя, на основі якого відбуватиметься розвиток педагогічної компетентності викладачів, по-друге, мотивування викладачів фармацевтичного профілю на розвиток педагогічної компетентності, оскільки мотивація – це потреба в досягненні результату в роботі, прагнення до самореалізації та самовдосконалення. Належне організаційне та науково-методичне підґрунтя, сформованість мотиваційної складової частини є основою для наступних етапів – основного та результативного.

Відповідно до проблематики відкореговано зміст основних організаційно-нормативних документів, які регламентують організацію освітнього процесу та науково-методичну роботу коледжу, зокрема Концепцію розвитку закладу, положення (про організацію освітнього процесу; педагогічну раду; науково-методичну раду; ЦК; атестацію педагогічних працівників; методичний кабінет; НМК; проведення відкритих занять; рейтингову оцінку роботи викладача тощо), індивідуальний план роботи викладача. Але зміни у змісті зазначених документів тільки акцентують увагу на проблемі, але не забезпечують її розв'язання, тому розроблено Концепцію розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю в системі науково-методичної роботи коледжу, (далі – Концепція)¹⁰. Це документ, що визначає стратегію діяльності викладача фармацевтичного профілю з розвитку педагогічної компетентності, актуалізує його активність у системі науково-методичної роботи, посилює відповідальність за якість педагогічної діяльності. Мета Концепції – забезпечення

---

¹⁰ Козаченко Г.В. Концепція розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю у системі науково-методичної роботи коледжу. Житомир : в-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 24 с.

відповідного рівня розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю в системі науково-методичної роботи коледжу. Завданнями Концепції є: 1) організація науково-методичної підтримки та спрямування викладачів фармацевтичного профілю на вдосконалення педагогічної діяльності шляхом розвитку педагогічної компетентності; 2) системне опанування змістових складників педагогічної компетентності; 3) доцільне використання форм розвитку педагогічної компетентності; 4) мотивування викладачів фармацевтичного профілю до формальної, неформальної, інформальної освіти. У Концепції чітко сформульовані шляхи її реалізації:

1. Включення проблеми розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю в системі науково-методичної роботи коледжу до планів роботи структурних підрозділів коледжу, педагогічної, науково-методичної рад, засідань циклової методичної комісії, відділень.

2. Активне залучення викладачів фармацевтичного профілю до діяльності в системі науково-методичної роботи коледжу.

3. Реалізація заходів / дій / форм, методів формальної (підвищення кваліфікації та / або стажування; здобуття другої вищої (педагогічної) освіти, неформальної (ради, засідання; методичні об'єднання; конференції, круглі столи; тренінги, вебінари; відкриті заняття, тематичні заходи тощо), інформальної (самоосвіта, міжособистісне спілкування, повсякденна професійна комунікація, використання інтернет-ресурсів, читання, написання статей, відвідування закладів культури, спільне виконання завдань, зустрічі, подорожі, туристичні поїздки тощо) освіти з метою системного й усвідомленого опанування викладачами фармацевтичного профілю змістових складників педагогічної компетентності.

4. Постійний моніторинг рівня розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю в системі науково-методичної роботи коледжу (атестація; науково-методичний рівень проведення занять; якість навчально-методичного забезпечення дисципліни; рівень використання ІТ-технологій; професійно-ділове спілкування; анкетування тощо).

Очікуваним результатом упровадження Концепції є якісно новий рівень педагогічно компетентного викладача фармацевтичного профілю, який уміло поєднує високий рівень

фахових і педагогічних знань, умінь і навичок професійної / фармацевтичної та педагогічної діяльності, володіє інноваційними педагогічними технологіями, культурою слова і поведінки, має високі моральні і життєві цінності.

З огляду на те, що розвиток педагогічної компетентності найбільш дієвий за умови індивідуальної траєкторії діяльності викладача – персонального шляху реалізації особистісного потенціалу в освіті¹¹, нами розроблено *Індивідуальну програму розвитку педагогічної компетентності викладача фармацевтичного профілю в системі науково-методичної роботи коледжу* (далі – Індивідуальна програма), яка містить два розділи: технологічну карту й індивідуальну траєкторію розвитку педагогічної компетентності. Індивідуальну програму розвитку педагогічної компетентності викладача фармацевтичного профілю в системі науково-методичної роботи коледжу розміщено в додатку 1. На підготовчому етапі викладач оформляє Індивідуальну програму, консультується з методистом коледжу, головою ЦК фармацевтичних дисциплін. Індивідуальна програма розрахована зазвичай на п'ять років (міжкурсний період підвищення кваліфікації). Звісно, скласти одразу абсолютно чіткий план подальших дій на п'ять років практично неможливо і, зважаючи на те, що планування в закладі освіти проводиться на навчальний рік, Індивідуальна програма також постійно доповнюється і деталізується.

На наше переконання, підготовчий етап, упродовж якого закладається фундамент розвитку педагогічної компетентності, розпочинається тоді, коли фармацевт стає викладачем (прийнятий на роботу на посаду викладача фармацевтичного профілю), і триває орієнтовно п'ять років, до першої чергової атестації, на якій викладачу присвоюється II кваліфікаційна категорія. Визначена тривалість підготовчого етапу є умовною, оскільки розвиток педагогічної компетентності в кожного викладача відбувається індивідуально, але не може тривати довше, ніж п'ять років, до першої чергової атестації, на якій встановлюється II кваліфікаційна категорія, відповідно до якої викладач повинен вже мати середній рівень розвитку педагогічної компетентності. Зауважимо, що стаж педагогічної діяльності викладача фармацевтичного профілю на підготовчому

---

¹¹ Хуторський А.В. Індивідуальна освітня траєкторія. URL: <http://osvita.ua/school/theory/2287/print>.

етапі – 0–5 років, тоді як стаж фармацевтичної діяльності (на виробництві) може бути значно тривалішим, тому ми говоримо про викладачів різної вікової категорії. Вікова залежність темпу засвоєння знань відображає низку закономірностей: за період підростання з 11 до 20 років темп збільшується у 2,5 рази, а в наступні 35 років (із 20 до 55 років) зменшується в 1,3 раз (майже на 25%)¹². За цієї умови вважаємо, що Індивідуальна програма розвитку педагогічної компетентності є найбільш доцільною. На підготовчому етапі викладач фармацевтичного профілю залучений системою науково-методичної роботи до багатьох заходів / дій / форм, проте на цьому етапі його участь є пасивною, більш формальною, спрямованою на вивчення, аналіз, узагальнення, формування того підґрунтя, на якому надалі відбуватиметься розвиток його педагогічної компетентності. Так, викладач на підготовчому етапі відвідує відкриті заняття, набираючись досвіду, навчаючись у колег, проте під час обговорення аналізує, робить висновки, відповідні записи в «Журнал взаємовідвідування», – така форма роботи забезпечує розвиток педагогічної майстерності. Аналіз заняття потребує педагогічних знань, певних педагогічних вимог, тому нами розроблено Методичні рекомендації для викладачів, які відвідують заняття, які розміщені в додатку 2. Уважаємо, що вони сприятимуть формуванню вміння правильно аналізувати заняття і, як результат, правильно надалі проводити самостійно відкриті заняття. Окрім того, під час проведення аналізу заняття викладач учить оперувати педагогічною термінологією, відпрацьовує мовно-комунікативний аспект; виявляє особистісно-етичні якості.

Основний етап передбачає поглиблення педагогічних знань, формування всіх груп педагогічних умінь та навичок, які становлять педагогічну компетентність викладача фармацевтичного профілю, а також розвиток необхідних особистісних якостей.

Основною метою цього етапу є активне залучення викладачів фармацевтичного профілю до заходів / дій / форм формальної, неформальної, інформальної освіти в системі науково-методичної роботи коледжу.

---

¹² Изюмова С.А., Чмыхова Е.В. Влияние индивидуально-психологических особенностей на обучаемость студентов. *Инновации в образовании*. 2001. № 2. С. 54–63.

На основному етапі викладачі фармацевтичного профілю вже дієво реалізують складену ще на підготовчому етапі Індивідуальну програму з урахуванням основних положень Концепції розвитку. Відзначаємо, що на даному етапі участь викладачів у заходах / діях / формах формальної, неформальної, інформальної освіти в системі науково-методичної роботи коледжу є умотивованою, активною, спрямованою на результат – розвиток конкретних компонентів педагогічної компетентності.

Зважаючи на те, що викладачі фармацевтичного профілю розвивають педагогічну компетентність у процесі педагогічної діяльності, нами було розроблено *Методичні рекомендації для викладачів з викладання навчальних дисциплін у контексті запровадження нових стандартів освіти на засадах компетентнісного підходу* (далі – Методичні рекомендації)¹³. У Методичних рекомендаціях висвітлюються теоретичні, методичні та методологічні основи викладання дисциплін. Змістом Методичних рекомендацій охоплено такі розділи: компетентність і результати навчання; сучасні технології навчання; сучасні форми організації навчання; оцінювання результатів навчання.

На основному етапі викладачі фармацевтичного профілю проводять *відкриті заняття*, опрацювавши Методичні рекомендації, можуть обирати сучасну форму проведення та сучасні технології. Як свідчить досвід, викладачі стикаються із проблемами контролю на заняттях, тому розділ Методичних рекомендацій про оцінювання результатів навчання має скерувати викладачів у цьому напрямі, зокрема в ньому описано види методичного забезпечення контролю: запитання, тести, проблемні ситуації, навчальні завдання.

Основний етап передбачає *участь викладачів у засіданнях педагогічної, науково-методичної рад, засіданнях ЦК фармацевтичних дисциплін, методичних об'єднаннях різного рівня*. Відзначаємо, що викладачі на цьому етапі готують доповіді, виступи, беруть участь в обговоренні актуальних питань, несуть відповідальність за колегіально ухвалені рішення. Готуючи виступи, доповіді тощо, викладачі розвивають

---

¹³ Козаченко Г.В. Методичні рекомендації для викладачів з викладання навчальних дисциплін у контексті запровадження нових стандартів освіти на засадах компетентнісного підходу. Житомир : в-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 40 с.

практично всі компоненти педагогічної компетентності, особливо мовно-мовленнєві, інформаційно-технологічні (найчастіше виступи супроводжуються мультимедійною презентацією); як свідчить досвід, за вдалого виступу перед колегами, його схвалення у викладачів з'являється мотивація розвиватися далі, емоційне піднесення, упевненість у собі; не зовсім вдалі виступи спонукають викладачів до висновків і ретельнішої роботи в майбутньому, рефлексії. Підготовка змісту виступу розвиває фахові, педагогічні, методологічні, методичні знання; гностичні, проєктувальні, рефлексивні вміння.

На нашу думку, якісно результативною формою розвитку педагогічної компетентності на цьому етапі є *участь викладачів у різнорівневих заходах*, які інтегровано спрямовані на розвиток педагогічної компетентності: конференції, тренінги, круглі столи, заходи тематичного, професійного, науково-дослідницького, творчого характеру, педагогічні читання тощо. На цьому етапі акцент робиться на двох рівнях: активна участь як доповідача й участь як організатора. В обох випадках від викладача вимагаються активність та ретельна підготовка.

Викладачі коледжу як закладу вищої освіти відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 р. № 365, зокрема п. 38 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти», мають відповідати зазначеним кадровим вимогам, як-от: наявність наукових публікацій у наукових виданнях, включених до переліку наукових видань України, інших публікацій; наявність виданих підручників, навчально-методичних посібників. Зважаючи на ці вимоги, викладачі фармацевтичного профілю активно залучені до *написання статей та видання літератури*.

На основному етапі викладачі залучені до видавничої діяльності, це насамперед розроблення навчально-методичних посібників, практикумів, затверджених науково-методичною радою коледжу і впроваджених в освітній процес коледжу; по-друге, на цьому етапі викладачі входять до робочих, творчих груп із розробки навчальної літератури; вивчають нормативну документацію, основні вимоги, опановують методологію розробки навчального підручника тощо. Викладачі фармацевтичного профілю на основному етапі залучаються до освітніх виставок, конкурсів.

Основний етап передбачає активну участь у заходах / діях / формах науково-методичної роботи коледжу, вони потребують від

викладача наповненості їхнього змісту й активності, неабияке значення для вирішення цих питань мають *IT-знання й уміння*. На основному етапі викладач удосконалює свої вміння з володіння ПК; уміє працювати з периферичним комп'ютерним обладнанням; використовувати технічні та програмні засоби навчання; користуватися електронними ресурсами; створювати мультимедійні презентації, доцільно й ефективно їх використовувати на заняттях; організувати роботу студентів з електронними підручниками; здійснювати пошук необхідної інформації в інтернеті; працювати з матеріалами вебсайтів; створювати вебсторінки; використовувати програми архівації, антивірусні та діагностувальні програми. Ці знання й уміння набуваються викладачами фармацевтичного профілю в системі неформальної й інформальної освіти.

На цьому етапі стало доцільним і ефективним створення єдиної інформаційної бази для викладачів, що містить нормативні вимоги до професійно-педагогічної компетентності, банк педагогічних технологій, методичні матеріали, зразки документації, оперативну інформацію тощо. Виконання цих надзвичайно важливих у контексті розвитку педагогічної компетентності викладачів завдань покладено на методичний кабінет коледжу.

Результативний етап упровадження моделі підсумовує процес реалізації моделі розвитку педагогічної компетентності викладачів і надає інформацію для корекції (за необхідності).

Основною *метою* цього етапу є проведення діагностики вихідного рівня розвитку компонентів педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю; створення середовища наукової, творчої, інноваційної діяльності, у якому викладач є її рівноправним суб'єктом, що володіє відповідним активним розвивальним потенціалом.

На заключному етапі впровадження моделі викладачі є не просто залученими до заходів / дій / форм формальної, неформальної, інформальної освіти, а є в системі науково-методичної роботи коледжу її активно-творчим потенціалом, генератором ідей. З одного боку, викладачі беруть участь у заходах / діях / формах системи науково-методичної роботи, а з іншого – своєю діяльністю створюють цю систему. Такий коловорот дозволяє системі водночас використовувати й оновлювати, зберігати баланс між традиційним та інноваційним. На цьому етапі Індивідуальна програма розвитку педагогічної компетентності реалізується повністю, викладач може визначити

власний рівень розвитку педагогічної компетентності, але розвиток педагогічної компетентності на результативному етапі не може бути повністю завершеним, ми стверджуємо, що кінцевим результатом упровадження моделі розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю в системі науково-методичної роботи коледжу є відповідний рівень розвитку педагогічної компетентності.

Для впровадження моделі розвитку педагогічної компетентності найбільш показовою формою науково-методичної роботи є організація *проведення відкритих занять, майстер-класів*. На результативному етапі це заняття інноваційних форм та з використанням сучасних педагогічних технологій. Методичне обґрунтування форм проведення занять (з методичних розробок відкритих занять викладачів фармацевтичного профілю) розміщено в додатку 3.

Наступною формою науково-методичної роботи, яка повною мірою демонструє рівень розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю, є *видання навчальної літератури*.

Результативний етап упровадження моделі передбачає *участь викладачів фармацевтичного профілю в освітніх виставках, конкурсах* уже рівня обласного та всеукраїнського. Підготовка конкурсних робіт сприяє формуванню практично всіх компонентів педагогічної компетентності, зокрема методично-методологічних, фахових, педагогічних, організаційних, проєктувальних знань та умінь. Безпосередня участь у виставках, конкурсах – це ціннісна професійна й особистісна комунікація, вивчення та запозичення педагогічного досвіду, на основі яких відбувається генерування власних ідей, з'являється позитивна мотивація до педагогічної діяльності.

Загальний аналіз діяльності викладачів на результативному етапі продемонстрував, що викладачі мають активно-творчий потенціал у різних заходах / діях / формах формальної, неформальної, інформальної освіти: проведення педагогічних і методичних експериментів із пошуку й апробації нових технологій, форм і методів навчання; організація обласних, регіональних методичних об'єднань; участь у засіданнях педагогічної, науково-методичної рад із питань освітнього процесу, відповідальність за колегіально ухвалені рішення, участь у їх виконанні тощо. Поетапна методика розвитку педагогічної компетентності описана і розміщена в таблиці 2.

Таблиця 2

**Поетапна методика розвитку педагогічної компетентності
викладачів фармацевтичного профілю в системі
науково-методичної роботи коледжу**

Освітній зміст		Етапи		
	Заходи/дії/форми	Підготовчий	Основний	Результативний
Формальна освіта	Підвищення кваліфікації та/або стажування.	Ознайомлення з нормативними документами про проходження ПК та/або стажування.	Первинне проходження ПК та/або стажування за очною формою навчання; звіт про ПК на засіданні ЦМК.	Проходження ПК та/або стажування за очно-заочною, заочною або дистанційно формою навчання; звіт про ПК на засіданні ЦМК, науково-методичної ради.
	Здобуття другої вищої (педагогічної) освіти.	Можливо.	Усвідомлення потреби.	Внутрішня готовність, виконання.
Неформальна освіта	Засідання педагогічної, науково-методичної рад, засідання ЦМК.	Пасивна участь: слухання, аналіз висновки, можливо, дії.	Активна участь: доповідь-звіт із питань викладання, навчально-методичного забезпечення дисципліни, успішності студентів; слухання, аналіз, висновки, дії; відповідальність за колегіально ухвалені рішення.	Активно-творча участь: доповідь із питань освітнього процесу, інноваційних технологій, технологій покращення якості програмових результатів навчання; відповідальність за колегіально ухвалені рішення, участь у їх виконанні.
	Методичні об'єднання всеукраїнського, обласного, регіонального рівнів.	Пасивна участь на методичних об'єднаннях обласного та регіонального рівнів.	Участь у методичних об'єднаннях із доповідями, активна участь у проведенні	Участь у методичних об'єднаннях, зокрема і всеукраїнського рівня, організація методичних

			заходів.	об'єднань у своєму закладі, генерування ідей стосовно змісту.
Участь у роботі ЦМК: 1) навчально-методичне забезпечення дисципліни;	Тексти лекцій, інструкції до практичного заняття, методичні рекомендації до самостійної роботи студентів, матеріали контрольних заходів.	Навчальна та робоча програми, тексти лекцій із мультимедійним супроводом, практикум, методичні рекомендації до самостійної роботи студентів, матеріали контрольних заходів, матеріали ДКР, ККР; коригування навчально-методичного забезпечення.	Навчальна та робоча програми, тексти лекцій із мультимедійним супроводом, структурно-логічні схеми лекцій, опорні конспекти, практикум/робочий зошит, методичні рекомендації до самостійної роботи студентів, матеріали контрольних заходів, матеріали ДКР, ККР, державного комплексного кваліфікаційного екзамену, зокрема й комп'ютерні контролюючі програми; удосконалення навчально-методичного забезпечення дисципліни.	
2) науково-навчально-методичне забезпечення освітнього процесу;	Методичні розробки, вказівки, рекомендації з дисципліни.	Участь у розробці положень (про олімпіаду, конкурс); внутрішнє рецензування навчально-методичних матеріалів.	Участь у розробці складових частин стандартів вищої освіти; участь у розробці положень, організаційних документів загальноколеджного значення; зовнішнє рецензування науково-	

				навчально-методичних матеріалів.
3) педагогічні технології;	Уміле застосування методів із викладання дисципліни та контролю програмових результатів навчання.	Застосування сучасних педагогічних технологій, вивчення їхньої ефективності для навчального процесу та освітньої діяльності загалом.	Проведення педагогічних і методичних експериментів щодо пошуку й апробації нових технологій, форм і методів навчання.	
4) тиждень ЦМК.	Пасивна участь, організаційні дії.	Активна співучасть, організація і проведення заходів.	Генерування ідей та планування заходів, безпосереднє авторське виконання.	
Робочі групи з видавничої діяльності.	Ознайомлення з нормативною, організаційною документацією, методологічними вимогами.	Видавнича діяльність на рівні коледжу (рекомендація до друку науково-методичної ради), член авторського колективу; апробація.	Видавнича діяльність на всеукраїнському рівні (гриф затвердження МОЗ України): навчальні підручники, посібники, навчально-методична література, робочі зошити, член авторського колективу або самостійне виконання.	
Відкриті заняття, майстер-класи.	Відвідування, аналіз, обговорення.	Проведення один раз у міжзастаційний період, використання традиційних форм і методик.	Проведення із власної ініціативи, використання нетрадиційних форм (інтегроване, бінарне тощо) з використанням сучасних педагогічних технологій.	

Конференції, круглі столи.	Пасивна участь, організація і проведення на рівні коледжу студентської конференції, круглого столу тощо.	Активна участь, організація і проведення викладацької науково-практичної конференції, круглого столу, організація видання збірника матеріалів.	Участь у міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, круглих столах, друк доповідей, тез у збірниках матеріалів, отримання сертифікатів.
Педагогічні читання, консиліуми.	Пасивна участь.	Активна участь як доповідача.	Генерування ідей із планування та змісту, активна участь як організатора і доповідача.
Тренінги, вебінари.	Пасивна участь, аналіз, висновки.	Пасивна участь, реалізація знань, навичок, набутих на тренінгах, у вебінарах, у професійній діяльності.	Активна участь, організація проведення тренінгів, вебінарів, внесення ідей і пропозицій із власної професійної діяльності.
Заходи тематичного, професійного, науково-дослідницького, творчого характеру, олімпіади, конкурси.	Пасивна участь, аналіз, висновки.	Участь в організації проведення, робота зі студентами.	Генеруванні ідей із планування, змісту, розробки завдань, активна участь у проведенні.
Творчі об'єднання: лабораторії, профільні групи, динамічні проєктні групи.	Можлива участь.	Пасивна участь, вивчення діяльності, організаційна допомога.	Активно-творча участь, генерування ідей, реалізація продукту в освітньому процесі.
Професійні об'єднання.	Можлива участь.	ЦМК, внутрішня готовність	Член професійного об'єднання, наприклад ,

Інформальна освіта			стати членом іншого професійного об'єднання.	громадської організації «Спілка фармацевтів України» тощо.
	Освітні виставки, конкурси.	Методичні виставки на рівні коледжу.	Конкурсні роботи рівня області, конкурс на кращу методичну роботу.	Всеукраїнські освітні виставки, конкурс педагогічної майстерності.
	Школа педагогічного зростання.	Пасивна участь.	Активна участь: заходи, дії.	Наставництво.
	Атестація. Створення портфоліо.	Не передбачено (I, II кваліфікаційні категорії).	Створення портфоліо (вища категорія).	Створення і демонстрація на засіданні атестаційної комісії II рівня (управління освіти/охорони здоров'я).
	Самоосвіта.	За зовнішньою потребою (нестача фахових, психолого-педагогічних знань, методик та технологій викладання дисципліни, проведення контролю програмових результатів навчання тощо).	За внутрішньою потребою (бажання розвиватися, удосконалити педагогічну майстерність, поповнювати фахову інформацію тощо).	Якість особистості: пізнавати, удосконалюватися, бути активним, поінформованим, сучасним не тільки у професій, а й у житті.
	Спілкування, повсякденна професійна комунікація	Спілкування на основі життєвого досвіду й обміну цікавою інформацією.	Комунікабельність як якість особистості, професійна комунікація в межах колективу, помірна комунікація в інтернет-спільнотах.	Комунікабельність як якість особистості, професійна комунікація в колективі і за його межами у професійних спільнотах, групах тощо; активне використання освітнього

				потенціалу через інтернет.
Використання інтернет-ресурсів.	Помірно, в основному для змістового забезпечення навчальної дисципліни.	Активно, застосування ІТ-технологій як для професійного, так і для особистісного росту.	Активно, володіння на високому рівні ІТ-технологіями, «хмарними технологіями», їх активне використання в освітньому процесі й особистісному вдосконаленні.	
Написання статей, монографій, інших наукових праць.	Можливо.	На вимогу, у фахових виданнях.	Із власної ініціативи, найчастіше у фахових виданнях.	
Читання літератури.	Інколи, фахова, психолого-педагогічна, за зовнішньою потребою.	Часто, фахова, психолого-педагогічна, за внутрішньою потребою; читання художньої літератури (не завжди «розбірливо»).	Активно, фахова, психолого-педагогічна, за внутрішньою потребою; читання «високоякісної» художньої літератури, ненав'язливе мотивування до цієї діяльності колег, студентів.	
Відвідування закладів культури, як-от: виставки, театр, концерти, бібліотека тощо.	Інколи, переважно розважального жанру.	Часто, естетичний напрям, гуманістично спрямований, розвивавальний.	Часто, естетичний напрям, гуманістично спрямований, розвивавальний; пропагування заходів, залучення студентів.	
Подорожі, туристичні поїздки.	Можливо.	Інколи.	Часто.	
Обмін інформацією в сім'ї, із друзями.	Постійно.	Постійно (спільність інтересів).	Постійно (коли сім'я, колеги, друзі – однодумці).	

III. Діагностика стану сформованості педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю

Мета діагностики – здійснення кількісного та якісного аналізу рівня сформованості педагогічної компетентності викладачів коледжів фармацевтичного профілю; виділення типових проблем, що виникають у педагогічній діяльності викладача фармацевтичного профілю, з'ясування причин та прогнозування способів їх усунення.

В експериментальних групах було введено в дію описану в попередньому розділі поетапну методику розвитку педагогічної компетентності викладачів. Зіставлення обох об'єктів дослідження, діагностування рівня сформованості компонентів педагогічної компетентності, узагальнення результатів за тими самими показниками проводилося на початку формувального етапу експерименту – вхідний зріз (контрольна група (далі – КГ) і експериментальна група (далі – ЕГ), вихідний зріз (КГ і ЕГ) після завершення формувального етапу. Це дозволило зіставити та порівняти вхідні та вихідні показники сформованості готовності викладачів фармацевтичного профілю у двох об'єктів дослідження (КГ і ЕГ) і в результаті довести ефективність запропонованої методики.

Загалом логіка проведення дослідження передбачала:

1. Проведення експериментальних заходів з ЕГ шляхом уведення в систему науково-методичної роботи коледжу поетапної методики розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю.

2. Проведення проміжних контролів (зрізів) знань, умінь, навичок, якостей тощо в учасників формувального експерименту.

3. Вихідний (підсумковий) контроль розвитку педагогічної компетентності в респондентів ЕГ після проведення формувального етапу експерименту.

Узагальнення результатів формувального етапу експерименту здійснювалось за допомогою комплексу методів, зокрема: методики О. Смирнова, заснованої на використанні бальних шкал та відносних частот, яка дала змогу розрахувати рівень сформованості кожного з досліджуваних чинників, та лонгітюдного методу, що дозволив простежити динаміку змін у досліджуваних сферах діяльності викладачів протягом експерименту. Використання лонгітюдного методу (ще називають методом поздовжніх зрізів) зумовлено тим, що він дозволяє простежити розвиток тієї самої групи протягом тривалого часу. Таке дослідження дає змогу точно виявити тенденції розвитку, незначні зміни, що відбуваються в інтервалах, які не охоплює метод «поперечних» зрізів. Передбачає проведення дослідження, за яким відстежується динаміка процесу поступового формування нових

здібностей, безперервних трансформацій у процесі формування педагогічної компетентності.

Для перевірки ефективності запровадженої авторської методики реалізації моделі розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю було застосовано критерій F^* кутового перетворення Фішера.

Відповідно до попереднього теоретичного аналізу проблеми провідними компонентами педагогічної компетентності визначено мотиваційний, пізнавальний, діяльнісний та особистісний. Тому аналіз змін у розвитку відповідних сфер викладачів фармацевтичного профілю проводився стосовно кожного компонента окремо.

Здійснення якісного та кількісного аналізу рівня сформованості пізнавального, діяльнісного, особистісного компонентів педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю проводилося з використанням авторського опитувальника за бальними шкалами, розробленого на основі визначеної змістової структури педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю, який розміщено в таблиці 3.

Таблиця 3

Опитувальник «Визначення рівня розвитку педагогічної компетентності викладача фармацевтичного профілю»

Шановні колеги!

Пропонуємо оцінити запропоновані позиції у двох аспектах, а саме: 1) наскільки важливо для Вас володіння названими знаннями, уміннями, особистісними якостями; 2) наскільки Ви особисто володієте ними за 5-бальною шкалою. «5» – рівень значущості високий / висока сформованість; «4» – рівень значущості достатній / достатня; «3» – рівень значущості середній / середня; «2» – рівень значущості небов'язковий / низька; «1» – рівень значущості неважливий / мінімальна.

№	ПІЗНАВАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ (знання: фахові, педагогічні, психологічні, методологічні, методичні, інформаційно-технологічні, мовно-мовленнєві, культурологічні та соціокультурні).	Рівень значущості					Рівень сформованості				
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
Фахові знання											
1.	Знання з початкової дисципліни, яку викладаєте.										
2.	Знання з дисциплін професійно										

	орієнтованого циклу.																		
Педагогічні знання																			
3.	Знання законів, принципів і закономірностей педагогіки.																		
4.	Знання дидактики вищої школи, теорії виховання, сутності педагогічного процесу.																		
Психологічні знання																			
5.	Знання про особливості засвоєння навчального матеріалу відповідно до індивідуальних та вікових характеристик.																		
6.	Знання різних психоемоційних характеристик особистості.																		
Методологічні знання																			
7.	Знання про методологічні норми, методи наукового пізнання.																		
Методичні знання																			
8.	Знання педагогічних технологій та методик.																		
Інформаційно-технологічні знання																			
9.	Знання про призначення й функціонування персонального комп'ютера, периферичного обладнання.																		
10.	Знання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій.																		
11.	Знання електронних та цифрових освітніх ресурсів та тенденцій ринку професійно орієнтованих електронних видань.																		
12.	Знання технологій комп'ютерного тестування.																		
13.	Знання принципів захисту даних у комп'ютерних системах.																		
14.	Знання санітарних умов та режиму безпечного використання засобів комп'ютерної техніки і можливих порушень у стані здоров'я в разі їх недотримання.																		
15.	Знання стандартів, яким повинна відповідати комп'ютерна техніка.																		
Мовно-мовленнєві знання																			
16.	Знання мовних норм сучасної української мови.																		
17.	Знання мови професії (фармації, педагогіки): терміни,																		

	професіоналізми, галузева лексикологія.																				
18.	Знання іноземної мови.																				
Культурологічні та соціокультурні знання																					
19.	Знання функціональної системи мовлення: культура, точність, естетичність, поліфункціональність.																				
20.	Знання системи культурних та духовних цінностей, що становлять ціннісний сенс людського буття та сприяють формуванню у студентів цілісної картини світу.																				
21.	Знання засобів і технологій інтеркультурної взаємодії (перспективи причетності майбутніх фахівців до фармації як складової частини світового ринку).																				
ДІЯЛЬНІСНИЙ КОМПОНЕНТ (уміння: гностичні, проєктувальні, конструктивні, комунікативні, організаторські, інформаційно-технологічні, рефлексивні, ціннісно-орієнтаційні).		Рівень значущості					Рівень сформованості														
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1										
Гностичні вміння																					
1.	Уміння керуватися нормативними й організаційними документами у процесі виконання педагогічних функцій з урахуванням специфіки підготовки майбутніх фармацевтичних працівників.																				
2.	Уміння аналізувати педагогічні явища (умови, причини, мотиви, стимули, засоби тощо).																				
Проектувальні вміння																					
3.	Уміння проєктувати припущення про майбутній результат освітньої діяльності.																				
4.	Уміння спроєктувати весь процес педагогічних дій від постановки мети до отримання проєктованого результату.																				
Конструктивні вміння																					
5.	Уміння будувати педагогічну (організаційна, навчальна, методична, виховна) діяльність відповідно до освітніх стандартів та нормативних вимог.																				

6.	Уміння відбирати, аналізувати і синтезувати навчальний програмовий матеріал.																			
7.	Уміння добирати доцільні форми, методи організації проведення занять, передбачати труднощі в їх реалізації.																			
8.	Уміння вибудовувати систему перспективних ліній у розвитку окремої особистості та колективу.																			
9.	Уміння конструювати інноваційні підходи до освітньої діяльності.																			
Комунікативні вміння																				
10.	Уміння говорити державною мовою грамотно (з дотриманням мовних норм), професійно (з використанням термінологічної педагогічної лексики, офіційно-ділового стилю), чисто (без слів-паразитів та суржиків) тощо.																			
11.	Уміння застосовувати вербальне мовлення: техніку мовлення (чітка дикція, оптимальний темп, тембр, висота голосу тощо); висування педагогічних вимог.																			
12.	Уміння застосовувати невербальне мовлення (кінетичні, паралінгвістичні, екстралінгвістичні, проксемічні засоби).																			
13.	Уміння застосовувати перцептивний компонент мовлення: слухати, активізувати спілкування, управляти власним емоційним станом, адекватно сприймати та правильно інтерпретувати інформацію у процесі спілкування тощо.																			
14.	Уміння застосовувати інтерактивний компонент спілкування: встановлювати й підтримувати контакт із співрозмовником, управляти ним, здійснювати емоційно-експресивний вплив на співрозмовника.																			
15.	Уміння самопрезентації в потрібному аспекті, здійснювати педагогічно доцільну мовленнєву																			

	імпровізацію.																		
Організаторські вміння																			
16.	Уміння організувати себе, свою діяльність і час (не запізнюватися, своєчасно виконувати завдання, оформляти документацію, адекватно планувати щоденний зміст професійної діяльності, мати час на самоосвіту, саморозвиток, творчі справи, відпочинок).																		
17.	Уміння організувати навчальну діяльність (вчасно розпочинати і закінчувати заняття, раціонально розподіляти час на занятті тощо), виховну, науково-методичну.																		
18.	Уміння організувати власну та педагогічного колективу позанавчальну, позапрофесійну діяльність у різних проявах, спортивних, творчих, пізнавальних.																		
Інформаційно-технологічні вміння																			
19.	Уміння працювати з персональним комп'ютером, периферичним комп'ютерним обладнанням (принтер, сканер тощо).																		
20.	Уміння обробляти текстову, цифрову, графічну та звукову інформацію за допомогою відповідних процесорів і редакторів для підготовки дидактичних матеріалів (варіанти завдань, таблиці, схеми, малюнки тощо).																		
21.	Уміння використовувати технічні та програмні засоби навчання (мультимедійний проектор, інтерактивна дошка, комп'ютерні програми тощо).																		
22.	Уміння розробляти тести за допомогою готових програм-оболонки або самостійно, проводити комп'ютерне тестування.																		
23.	Уміння користуватися електронними ресурсами, здійснювати пошук необхідної інформації в інтернеті.																		
24.	Уміння користуватися платформою GSuiteforeducation для співпраці																		

значущість однієї з найбільших різниць двох часток, одержаних у результаті оцінки такого мотиву, як «потреба в розвитку педагогічної компетентності».

Середня помилка різниці відносних часток p_1 і p_2 визначається за формулами:

$$Sp_1 = \sqrt{\frac{p_1(1-p_1)}{n_1}} \quad ; \quad Sp_2 = \sqrt{\frac{p_2(1-p_2)}{n_2}} \quad .$$

Маємо $p_1 = 0,98$, $p_2 = 0,82$, $n_1 = 38$, $n_2 = 41$:

$$Sp_1 = \sqrt{\frac{0,98(1-0,98)}{38}} = 0,02; \quad Sp_2 = \sqrt{\frac{0,82(1-0,82)}{41}} = 0,06;$$

звідси t-розподіл Стьюдента – становитиме: $t = \frac{p_1 - p_2}{\sqrt{Sp_1^2 + Sp_2^2}} ;$

$$t = \frac{0,98 - 0,82}{\sqrt{0,02^2 + 0,06^2}} = \frac{0,16}{0,063} = 2,54;$$

за таблицею Стьюдента знаходимо, що за числа ступенів свободи $\gamma = N - 1 = 79 - 1 = 78$ отримане значення коефіцієнта $t_{\text{прак.}} = 2,54$ буде $t_{\text{теор.}} = 2,37$ із вірогідністю 0,02. Оскільки всі інші різниці відносних частот будуть не менші за 0,16, то розходження в оцінці всіх інших мотивів будуть ще більш значущими.

Визначення мотивації викладачів фармацевтичного профілю до розвитку педагогічної компетентності проводилося за методикою К. Замфір у модифікації А. Реана, в основу якої покладена концепція внутрішньої й зовнішньої мотивації.

Обробка результатів.

Підраховуються показники внутрішньої мотивації (далі – ВМ), зовнішньої позитивної (далі – ЗПМ) і зовнішньої негативної (далі – ЗНМ) мотивації відповідно з такими ключами.

Показником вираженості кожного типу мотивації буде число, укладене в межах від 1 до 5 (зокрема, можливо, і дробове).

Інтерпретація результатів.

На підставі отриманих результатів визначається мотиваційний комплекс особистості. Мотиваційний комплекс являє собою тип

співвідношення одна з одною трьох видів мотивації: ВМ, ЗПМ і ЗНМ.

Таблиця 4

**Визначення мотивації педагогічної діяльності
(методика К. Замфір у модифікації А. Реан)**

Методика може застосовуватися для діагностики мотивації професійної діяльності, зокрема й мотивації педагогічної діяльності. В основу покладена концепція внутрішньої і зовнішньої мотивації.

Інструкція. «Прочитайте наведені нижче мотиви професійної діяльності та дайте оцінку їхньої значущості для вас за п'ятибальною шкалою.

Мотиви професійної діяльності	1. Дуже незначною мірою	2. Досить незначною мірою	3. Невеликою, але й не малою мірою	4. Досить великою мірою	5. Дуже великою мірою
1. Потреба в розвитку професійно-педагогічної компетентності.					
2. Потреба особистісного та професійного самовдосконалення.					
3. Задоволення від процесу та результату педагогічної роботи.					
4. Прагнення залучати власний комунікативний досвід до вирішення ситуацій ефективної комунікативної взаємодії в навчальній та позанавчальній діяльності.					
5. Прагнення навчатися новому у процесі педагогічної діяльності.					
6. Можливість більш повної самореалізації саме в педагогічній діяльності.					
7. Потреба в досягненні соціального престижу та поваги з боку колег, студентів.					
8. Прагнення уникнути критики / покарання з боку керівника або колег.					
9. Прагнення кар'єрного зростання.					
10. Грошовий заробіток.					

$$BM = \frac{M_1 + M_2 + M_3 + M_4 + M_5}{5}$$

$$ЗПМ = \frac{M_6 + M_7 + M_{10}}{3}$$

$$ЗНМ = \frac{M_8 + M_9}{2}$$

Найкращими / оптимальними мотиваційними комплексами вважають ті, які мають такі типи поєднань: ВМ>ЗПМ>ЗНМ та ВМ=ЗПМ>ЗНМ, низьким: ВНМ>ЗПМ>ВМ. Кількісний аналіз результатів дослідження дозволив з'ясувати таке: серед опитаних не було виявлено дуже високого рівня ВМ; у 95,2% респондентів вона виражена великою мірою; незначну міру прояву було констатовано в 4,8% осіб; ЗПМ – дуже великою мірою зафіксована у 13,6% осіб, великою – у 12,4% осіб, невеликою, але й не малою мірою – у 21,8% осіб, незначною – у 13,4% осіб; ЗНМ виявлено: дуже великою мірою – у 4,9%, великою мірою – у 10,6%, невеликою, але й не малою мірою – у 46,5%, незначною мірою – у 5,4% осіб. У результаті оптимальний тип мотивації (ВМ>ЗПМ>ЗНМ) виявлено приблизно в 69,23% викладачів І групи, неоптимальний (ЗНМ >ЗПМ>ВМ) – приблизно у 30,77% викладачів. Щодо викладачів другої групи, то оптимальний комплекс мотивації продемонстрували 51,85% респондентів, неоптимальний – 48,15%.

Наступним кроком дослідження стала оцінка викладачами ступеня важливості пізнавального компонента в рівнях значущості респондентів. Викладачі обох груп досить високо оцінили рівень значущості виділених знань: фахових (0,98–0,81), педагогічних (0,97–0,81), мовно-мовленнєвих (0,96–0,80), методичних (0,96–0,81); викладачі виділили ті знання, які здебільшого застосовують у педагогічній діяльності. Відповідно, найнижче оцінили культурологічні та соціокультурні знання (0,91–0,76). Проте за рівнем самооцінки ці ж показники є нижчими: фахові знання (0,87–0,70); педагогічні (0,84–0,67); мовно-мовленнєві (0,87–0,70); методичні (0,81–0,64). Також акцентуємо, що порівняно з іншими знаннями (методичні, психологічні, методологічні тощо) мовно-мовленнєві як за рівнем значущості, так і за рівнем самооцінки визначили вище. На нашу думку, це пояснюється тим, що професія фармацевта і професія педагога передбачають активне спілкування, отже, викладачі вже мають деякий рівень знань.

Виходячи з розробленої нами структури педагогічної компетентності, наступним ми аналізували діяльнісний компонент. Після проведення аналізу результатів рівня значущості та самооцінки комплексу вмінь викладачами фармацевтичного профілю можна відстежити деякі загальні тенденції. Найвище оцінюються викладачами за рівнем значущості ціннісно-орієнтаційні вміння (0,97–0,80), за самооцінкою (0,93–0,76). Різниця рівня значущості і самооцінки є незначною. Серед ціннісно-орієнтаційних, як показало дослідження, викладачі виділили вміння спрямовувати педагогічну діяльність на формування у здобувачів освіти життєво-ціннісних, морально-етичних орієнтирів, необхідних фармацевтичному фахівцю для реалізації його гуманної місії – служіння здоров'ю людини (0,98–0,80). Пояснюємо це тим, що для фахівців фармації ціннісні орієнтири є основоположними, тому викладачі їх виділили як першочергові. На найнижчому рівні за рівнем значущості та самооцінкою вміння бути для здобувачів освіти взірцем, виявляти кращі моральні та вольові якості.

На другому місці за рівнем значущості викладачі виділили організаторські вміння (0,95–0,77), проте за самооцінкою цей показник є значно нижчим (0,78–0,59), що свідчить про потребу вдосконалення цих умінь. Дослідження показало, що серед організаторських умінь викладачі за рівнем значущості та самооцінки виділили вміння організовувати себе, свою діяльність і час (не запізнюватися, своєчасно виконувати завдання, оформляти документацію, адекватно планувати щоденний зміст професійної діяльності, мати час на самоосвіту, саморозвиток, творчі справи, відпочинок) (0,98–0,81), (0,85–0,67), також уміння організовувати навчальну (вчасно розпочинати і закінчувати заняття, раціонально розподіляти час тощо), виховну, науково-методичну діяльність (0,96–0,78), (0,84–0,65). На найнижчому рівні за рівнем значущості та самооцінкою – уміння організовувати позанавчальну, позапрофесійну діяльність, власну та педагогічного колективу, у різних проявах (0,64–0,46). Такий низький показник аргументується тим, що викладачі не завжди вважають такі вміння дотичними до власне педагогічної діяльності.

Рівень значущості конструктивних умінь у межах 0,95–0,79, а за самооцінкою – 0,85–0,67. Дослідження показало, що за рівнем значущості на найвищому рівні викладачі виділили вміння добирати доцільні форми, методи організації проведення занять, передбачувати труднощі їх реалізації (0,97–0,82), а за рівнем самооцінки – ГМП (0,70), ГВП викладачів виділяє інше вміння –

відбирати, аналізувати і синтезувати програмовий матеріал (0,87). На найнижчому рівні за рівнем значущості та за самооцінкою є вміння конструювати інноваційні підходи до освітньої діяльності (0,80–0,62).

Інформаційно-технологічні уміння за рівнем значущості теж мають вищі показники (0,92–0,74), а за рівнем самооцінки викладачі показують значно нижчі показники (0,75–0,58), водночас за рівнем значущості викладачі виділяють уміння користуватися електронними ресурсами, здійснювати пошук необхідної інформації в інтернеті (0,95–0,77), а за самооцінкою – уміння працювати з персональним комп'ютером, периферичним комп'ютерним обладнанням (принтер, сканер тощо) (0,82–0,64). Інформаційно-технологічні вміння є актуальними в педагогічній діяльності і змістово мають широкий спектр, на найнижчому рівні за рівнем значущості та самооцінкою викладачі виділили вміння розробляти тести, використовувати готові програми-оболонки, проводити комп'ютерне тестування (0,85–0,69), (0,66–0,49), різниця в показниках є значущою.

У сфері комунікативних умінь найбільш розвиненими за рівнем значущості виявились уміння грамотно говорити державною мовою (0,96–0,81), застосовувати вербальне мовлення (0,92–0,76). Однак більшість викладачів вважають не досить сформованими вміння застосовувати інтерактивний компонент спілкування (0,87–0,71) і уміння самопрезентації в потрібному аспекті, здійснювати педагогічно доцільну мовленнєву імпровізацію (0,86–0,69). Порівняно з рівнем значущості комунікативних умінь (0,90–0,74), самооцінка означених умінь є значно нижчою (0,75–0,58), що свідчить про актуальну потребу у формуванні комунікативних умінь як основного чинника педагогічної діяльності.

За рівнем значущості викладачі гностичні вміння визначили показником (0,87–0,70), за самооцінкою цей показник є ще нижчим (0,72–0,54), водночас за рівнем значущості та самооцінкою виділяють уміння керуватися нормативними й організаційними документами у процесі виконання педагогічних функцій з урахуванням специфіки підготовки фармацевтів (0,90–0,73), (0,79–0,61).

Дослідження показало, що за рівнем значущості на низькому рівні оцінюються проєктувальні вміння (0,87–0,70), за самооцінкою цей показник є ще нижчим (0,72–0,54). Найнижче за рівнем значущості та самооцінкою серед проєктувальних умінь викладачі виділяють уміння спроектувати процес педагогічних дій від

постановки мети до отриманого результату (0,86–0,68), (0,71–0,53), відзначають, що такі вміння потребують вищого рівня інтегрованої підготовки. За низьким рівнем значущості та самооцінкою викладачі виділяють уміння ідентифікувати себе в педагогічній спільноті (0,85–0,67), (0,71–0,53), це свідчить про те, що викладачі з фармацевтичною освітою на початковому етапі розвитку педагогічної компетентності більше себе ідентифікують як фармацевти і меншою мірою як педагоги.

На найнижчому рівні за рівнем значущості та самооцінкою викладачі також позначили рефлексивні вміння (0,86–0,69), (0,72–0,55). Викладачі визнають, що мають не досить сформоване вміння ідентифікувати себе в педагогічній спільноті (0,70–0,53).

Отримані результати вказують на необхідність наукового обґрунтування діяльнісного компонента педагогічної компетентності як резерву вдосконалення педагогічної діяльності викладача.

Наступним компонентом дослідження був особистісний, який містить систему таких якостей, як загальнолюдські, особистісно-етичні, індивідуально-психологічні. Отримані результати дали нам можливість визначити, що найбільш значущими є загальнолюдські якості (0,92–0,76), серед яких респонденти ГМП та ГВП на найвищому рівні виділили такі якості: працелюбність (0,98–0,83), відповідальність (0,97–0,81), прогресивний світогляд (0,95–0,78); на найнижчому рівні – соціальний інтелект (здатність правильно розуміти свою поведінку й поведінку інших людей (0,87–0,69), принциповість і стійкість переконань (0,89–0,72).

Отже, проведений констатувальний етап педагогічного експерименту доводить, що: викладачі фармацевтичного профілю визнають актуальність і потребу в розвитку мотиваційного, пізнавального, знаннєвого, особистісного компонентів педагогічної компетентності у процесі педагогічної діяльності; проблема розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю потребує глибокого та ґрунтовного дослідження.

ВИСНОВКИ

Розвиток педагогічної компетентності забезпечується безпосереднім змістом науково-методичної роботи, основу якого становлять заходи / дії / форми формальної, неформальної й інформальної освіти. До формальної освіти викладачів фармацевтичного профілю віднесено підвищення кваліфікації / стажування, здобуття другої вищої (педагогічної) освіти. До неформальної освіти – участь у засіданнях педагогічної, науково-

методичної рад, засіданнях циклової методичної комісії, відкритих заняттях, майстер-класах, методичних об'єднаннях, конференціях, тренінгах, вебінарах, заходах тематичного спрямування, освітніх виставках, конкурсах тощо. Інформальна освіта викладачів фармацевтичного профілю передбачає самоосвіту, професійну комунікацію, використання інтернет-ресурсів, написання статей тощо. Взаємопов'язані та взаємозумовлені види освітньої діяльності викладачів сприяють розвитку їхньої педагогічної компетентності.

Змістова структура педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю визначається компонентами: *ціннісно-мотиваційним* (характеризує зовнішню та внутрішню мотивацію викладачів фармацевтичного профілю до розвитку педагогічної компетентності); *пізнавальним* (окреслює систему знань, яка забезпечує якість педагогічної компетентності); *діяльним* (визначає комплекс продуктивних педагогічних дій на основі сукупності набутих знань і умінь); *особистісним* (характеризує особистісні якості викладачів, що визначають їхню поведінкову, індивідуально-психологічну складові частини) компонентами. Сформованість педагогічної компетентності визначається рівнями: середнім, достатнім, високим.

Здійснено перевірку дієвості розробленої методики розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю в системі науково-методичної роботи коледжу. Доведено, що рівень сформованості педагогічної компетентності на високому та достатньому рівнях в експериментальних групах вищий, ніж у контрольних групах, що є підтвердженням результативності впливу експериментальної методики та свідчить про її ефективність. Зокрема, за період проведення формувального етапу експерименту в експериментальних групах, на відміну від контрольних, зменшилася кількість викладачів із середнім рівнем мотивації (із 40,3 до 17,2%); із середнім рівнем розвитку педагогічної компетентності (пізнавальний компонент – із 37,6 до 16,1%, діяльний – із 39,8 до 16,7%, особистісний – із 41,4 до 15,6%). Водночас відзначено зростання кількості викладачів із високим рівнем мотивації з 5,4 до 14%; достатнім: пізнавальний – від 56,5 до 68,3%, діяльний – від 52,7 до 62,9%, особистісний – від 48,2 до 62,4%; та високим: пізнавальний – від 5,9 до 15,6%, діяльний – від 7,5 до 20,4%, особистісний – від 9,7 до 22,0%.

Узагальнення результатів формувального етапу експерименту здійснено за допомогою комплексу методів.

Розвиток усіх компонентів педагогічної компетентності відбуватиметься за умови участі викладачів фармацевтичного профілю в більшості заходів / дій / форм формальної, неформальної, інформальної освіти їхньої інтеграції, які є складовими частинами системи науково-методичної роботи коледжу; участь у всіх формах освіти забезпечить кінцевий результат: відповідний рівень розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю.

АНОТАЦІЯ

На рівні теорії і методики професійної освіти, визначення змісту, форм, методів розвитку педагогічної компетентності викладачів, що забезпечують підготовку фахівців-фармацевтів, є значущою проблемою забезпечення ефективного функціонування фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я. На рівні закладів вищої фармацевтичної освіти важливим є розвиток педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю з урахуванням особливостей їхньої професійно-педагогічної діяльності в системі науково-методичної роботи. «Розвиток педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю» у межах дослідження визначається як керований цілеспрямований, багатofакторний процес, що приводить до стійких якісних змін у діяльності викладачів, виникнення нових змістових особистісних структур.

У монографії розглянуто структуру й організацію розвитку педагогічної компетентності. На основі результатів наукового пошуку представлено цілісну змістову структуру педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю, яка визначається: *ціннісно-мотиваційним* (характеризує зовнішню та внутрішню мотивацію викладачів фармацевтичного профілю до розвитку педагогічної компетентності, види їхнього стимулювання); *пізнавальним* (окреслює систему знань, яка забезпечує змістове наповнення педагогічної компетентності); *діяльним* (визначає комплекс продуктивних педагогічних дій на основі сукупності набутих знань та умінь); *особистісним* (характеризує особистісні якості викладачів, що визначають їхню поведінкову, індивідуально-психологічну складові частини) компонентами. З'ясовано, що розвиток педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю в системі науково-методичної роботи закладу фахової передвищої освіти забезпечується безпосереднім змістом науково-методичної роботи, основу якого становлять заходи / дії / форми формальної, неформальної й інформальної освіти, які у

взаємозв'язку сприяють вирішенню цього завдання. До формальної освіти викладачів фармацевтичного профілю віднесено підвищення кваліфікації/стажування, здобуття другої вищої (педагогічної) освіти. До неформальної освіти – участь у засіданнях педагогічної, науково-методичної рад, засіданнях циклової методичної комісії, відкритих заняттях, майстер-класах, методичних об'єднаннях, конференціях, тренінгах, вебінарах, заходах тематичного спрямування, освітніх виставках, конкурсах тощо. Інформальна освіта викладачів фармацевтичного профілю передбачає самоосвіту, професійну комунікацію, використання інтернет-ресурсів, написання статей тощо. Доведено, що взаємопов'язані та взаємозумовлені види освітньої діяльності викладачів сприяють розвитку їхньої педагогічної компетентності.

Описано методикау діагностування розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю в системі науково-методичної роботи коледжу.

Додаток 1

Зразок індивідуальної програми розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю в системі науково-методичної роботи коледжу.

Житомирський базовий фармацевтичний фаховий коледж
Житомирської обласної ради

ІНДИВІДУАЛЬНА ПРОГРАМА

розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю в системі науково-методичної роботи коледжу

викладача _____
(П. І. Б.)

Навчальні дисципліни _____

Стаж педагогічної діяльності _____

Розпочато _____

Завершено _____

Мета – цілеспрямовані дії викладача фармацевтичного профілю з розвитку педагогічної компетентності.

Кінцевий результат: відповідний рівень розвитку педагогічної компетентності.

Скеровуюча інформація:

1. Ознайомтеся з технологічною картою програми розвитку.
2. Визначте власну (індивідуальну) траєкторію розвитку педагогічної компетентності.
3. За допомогою технологічної карти заповніть розділ програми «Індивідуальна траєкторія розвитку педагогічної компетентності»; виконуйте заплановане у своїй педагогічній діяльності.
4. Після виконання запланованого зробіть висновок, якого рівня розвитку педагогічної компетентності, на Ваш погляд, Ви досягли.

№ з/п	Зміст	Заходи / форми / дії	Види освіти / етап розвитку компетентності	Результат
I. Технологічна карта програми розвитку педагогічної компетентності				
1.	Ознайомлення з організаційно-нормативними документами, що регламентують освітню та науково-методичну діяльність коледжу.	Самоосвіта; засідання педагогічної, науково-методичної рад, засідання ЦК; ознайомлення з документацією, розміщеною на сайті закладу освіти.	Неформальна, інформальна освіта; підготовчий етап.	Навчальна, науково-методична, педагогічна діяльність.
2.	Набуття теоретичних знань із питань розвитку педагогічної компетентності, її актуальності.	Методичні семінари; круглі столи; засідання ЦК; конференції; самоосвіта; індивідуальні консультації; читання педагогічної літератури.	Неформальна, інформальна освіта; підготовчий етап.	Навчальна, науково-методична, педагогічна діяльність.
3.	Набуття знань із педагогіки, дидактики і методики виховання.	Методичні семінари; круглі столи; тренінги; педагогічні читання; конференції; заходи тематичного спрямування; відкриті заняття; самоосвіта; використання інтернет-ресурсів; підвищення кваліфікації; здобуття другої вищої (педагогічної) освіти; читання педагогічної літератури.	Формальна, неформальна, інформальна; підготовчий, основний, результативний.	Навчальна, науково-методична, педагогічна діяльність.
4.	Розробка навчально-методичного	Засідання науково-методичної ради, участь у роботі ЦК;	Неформальна, інформальна; Підготовчий,	Якість навчально-методичного

	комплексу забезпечення дисципліни.	індивідуальне консультування; робота з організаційно-нормативною документацією, зокрема ознайомлення з положенням про НМК, забезпечення дисципліни; повсякденна професійна комунікація.	основний.	забезпечення дисципліни (навчальна, робочі програми, тексти лекцій, інструкції до практичних занять, матеріали самостійної роботи студентів, матеріали контрольних заходів тощо).
5.	Розробка науково-навчально-методичного забезпечення освітнього процесу.	Засідання науково-методичної ради, участь у роботі ЦМК; індивідуальне консультування; робота з організаційно-нормативною документацією; засідання робочих груп.	Неформальна; основний, результуючий.	Стандарт вищої освіти; положення, організаційні документи загальноколеджного значення.
6.	Набуття знань із методики викладання, сучасних педагогічних технологій.	Засідання науково-методичної ради, участь у роботі ЦК; відвідування відкритих занять, їх проведення; самоосвіта; використання інтернет-джерел; повсякденна професійна комунікація; читання педагогічної літератури.	Неформальна; основний, результуючий.	Знання методик викладання, уміле застосування їх на заняттях, відкритих заняттях, майстер-класах.
7.	Проведення відкритих занять, майстер-класів, їх відвідування з подальшим аналізом.	Відкриті заняття; засідання ЦМК; засідання творчих груп; читання педагогічної літератури; використання інтернет-ресурсів.	Неформальна, інформальна; підготовчий, основний, результуючий.	Якісно проведені відкриті заняття, майстер-класи; якісно здійснений аналіз відвіданого заняття.
8.	Участь у засіданнях педагогічної, науково-методичної рад, засіданнях ЦМК.	Засідання педагогічної, науково-методичної рад, засідання ЦМК.	Неформальна, інформальна; підготовчий, основний, результуючий.	Слухання, аналіз, висновки; доповідь; виступ.
9.	Участь та/або проведення	Конференції; круглі столи; педагогічні	Неформальна, інформальна;	Уміння організувати,

	заходів.	читання; тренінги тощо.	підготовчий, основний, результуючий.	готувати виступи, доповіді; оформляти збірники тез, матеріалів конференцій; круглих столів; педагогічних читань; тренінгів тощо.
10.	Участь в освітніх виставках, конкурсах.	Освітні виставки, конкурси	Неформальна; результуючий.	Якісно підготовлені конкурсні роботи, можлива участь як експерта, рецензента.
11.	Написання статей, інших наукових праць.	Засідання науково-методичної ради, участь у роботі ЦМК; самоосвіта, використання інтернет-ресурсів; повсякденна професійна комунікація.	Неформальна, інформальна; основний, результуючий.	Надруковані статті, видані наукові праці.
12.	Написання навчально-методичних матеріалів (методичні рекомендації, наочні посібники, навчально-методичні посібники тощо).	Засідання науково-методичної ради, участь у роботі ЦМК; засідання творчих, робочих груп; повсякденна професійна комунікація.	Неформальна, інформальна; основний, результуючий.	Якісно підготовлені навчально-методичні матеріали.
13.	Написання рукопису та підготовка до видання навчальної літератури.	Засідання науково-методичної ради, участь у роботі ЦМК; засідання творчих, робочих груп.	Неформальна; основний, результуючий.	Навчальний підручник, посібник, практикум тощо.
14.	Участь у професійних об'єднаннях.	Форми, заходи професійних об'єднань; комунікація.	Неформальна, інформальна; результуючий.	Оновлення професійно-педагогічних знань.
15.	Створення портфоліо на атестацію.	Атестація; участь у роботі ЦМК; індивідуальне консультування.	Неформальна; Основний, результуючий.	Якісно створене портфоліо.
16.	Підвищення	Навчання в закладах	Формальна;	Підвищення

	кваліфікації та/або стажування.	освіти, інших установах.	підготовчий, основний, результуючий.	професійно-педагогічної кваліфікації.
17.	Підвищення кваліфікації через участь у тренінгах, вебінарах професійно-педагогічного спрямування.	Тренінги, вебінари та інші форми.	Неформальна; підготовчий, основний, результуючий.	Підвищення професійно-педагогічної кваліфікації.
18.	Підвищення рівня розвитку особистісних якостей.	Спілкування; повсякдення професійна комунікація; відвідування закладів культури; читання літератури; подорожі, зокрема з колективом; тренінги, вебінари тощо.	Інформальна; підготовчий, основний, результуючий.	Розвинені особистісні якості.
19.	Здобуття другої вищої (педагогічної) освіти.	Навчання в закладі вищої освіти.	Формальна.	Диплом про здобуття вищої педагогічної освіти.

II. Індивідуальна траєкторія викладача з розвитку педагогічної компетентності

№ з/п	Зміст	Обраний захід / дія / форма (вписати конкретну назву)	Етап розвитку (підготовчий, основний, результативний)	Термін виконання

Висновок викладача про рівень розвитку педагогічної компетентності (досягнуто середнього, достатнього, високого рівня) _____

Викладач *підпис* (ініціали, прізвище)

Методист коледжу *підпис* (ініціали, прізвище)

Голова циклової комісії *підпис* (ініціали, прізвище)

Додаток 2

Методичні рекомендації з аналізу відкритого заняття

Однією з колективних форм методичної роботи є відкриті заняття.

Основною формою діяльності викладача у ЗВО є **заняття**, саме на занятті реалізується викладач, формується його педагогічна майстерність.

Метою відкритих занять є:

1) **контроль**, тобто виявлення рівня професійної компетенції та педагогічної майстерності викладача з метою подальшого вдосконалення викладацької діяльності, такий контроль здійснюється адміністрацією, головою ЦК;

2) **досвід**, а саме впровадження у практику передового педагогічного досвіду і результатів дослідження педагогічної науки;

3) **майстер-клас**, демонстрація передових методик викладання, використання новітніх освітніх технологій.

Одним зі шляхів підвищення професійної майстерності викладача є справедлива і доброзичлива оцінка його діяльності з боку колег, адміністрації, яку можна дати після проведення аналізу відвіданого заняття. Учитель живе, коли він учить сам: коли він перстає вчитися, у ньому вмирає вчитель (К. Ушинський).

Будь-яке заняття (лекційне, практичне, лабораторне, семінарське) має являти собою логічну, психологічну, організаційну, наукову, виховну та методичну єдність.

Усі ці чинники, узяті разом, є основою системного підходу до аналізу й оцінки діяльності викладача і студента на занятті. У жодному разі не можна робити висновки про ефективність функціонування заняття як системи на основі аналізу лише окремих його компонентів, тільки в єдності та взаємодії вони відтворюють заняття як цілісне явище. Якісна підготовка, спостереження, аналіз заняття не дадуть бажаних результатів, якщо кожний із його компонентів ви будете розглядати поза зв'язком із тим, що було на попередніх і що буде на наступних заняттях.

Оскільки відвідування й аналіз заняття – процес досить складний, то, природно, вони потребують ретельної підготовки.

Пам'ятайте! Аналізу піддається діяльність викладача і здобувачів освіти, а також результати навчання студентів.

І. Підготовка до відвідування заняття. Вивчення графіка взаємовідвідування занять (ЦК), плану проведення відкритих занять (методичний кабінет), їх виконання згідно з установленими термінами; ознайомлення з робочою (навчальною) програмою, підручником, методичними матеріалами до теми, із записами в журналі; понятійність щодо вимог до знань, умінь, навичок здобувачів освіти; визначення мети відвідування.

II. Спостереження й аналіз заняття. Спостереження й аналіз заняття відкривають можливість побачити й оцінити діяльність викладача в динаміці, його поступ у педагогічній майстерності, а це, у свою чергу, сприятиме творчій співпраці, взаєморозумінню обох сторін: викладача і того, хто відвідує заняття.

Єдиної схеми методики аналізу й оцінки заняття немає, бо кожне заняття – це творчість, проте деякі орієнтири є, ними потрібно користуватись, але підходити до них творчо.

У процесі проведення аналізу заняття зверніть увагу на такі аспекти:

1. Організаційний: готовність аудиторії (санітарно-гігієнічний стан); своєчасне забезпечення наочністю, ІТ, реактивами, приладами тощо; рапорт чергових, контроль медичної форми; зовнішній вигляд студентів / викладача (діловий, акуратний); аналіз заборгованості, стану успішності здобувачів освіти; наявність зошитів, інструктивних матеріалів у здобувачів освіти; тема навчального заняття, її зв'язок із попередніми і наступними, місце у відповідному розділі; форма, тип навчального заняття, його структура, відповідність темі та поставленій меті; рівень досягнення мети й отримані результати, умови, чинники, що сприяли цьому; сильні та слабкі сторони, досягнення, загальні враження; постановка мети, завдань навчального заняття як кінцевого результату, необхідного для досягнення викладачем та студентами, створення у здобувачів освіти настанови на досягненні мети; емоційна готовність викладача і здобувачів освіти до заняття; динаміка працездатності: раціональність і ефективність використання часу заняття / кожного етапу заняття; оптимальність темпу (дуже швидкий, доступний, оптимальний, повільний, млявий); дотримання викладачем / здобувачами освіти встановлених для них норм часу; чергування і зміни видів діяльності, форм виконання видів робіт (усно, письмово, з місця, біля дошки, з ІТ тощо); планування способів сприйняття, з урахуванням різних видів пам'яті (зорова, слухова, рухова); оптимальність обсягу матеріалу, запропонованого для засвоєння / виконання / домашнього завдання; підтримка інтересу до заняття і зацікавленості в дисципліні; забезпечення дисципліни як організації порядку на навчальному занятті; додержання правил охорони праці.

2. Програмно-цільовий: відповідність теми (заняття) робочій програмі; як забезпечується мотивація теми, професійна спрямованість; наявність навчальних, виховних, методичних і розвивальних цілей; наявність навчально-методичного забезпечення

заняття; заняття повинно бути частиною курсу, розділу, теми, мати свою логіку та чітку структуру залежно від обраного типу.

3. Науковий: рівень володіння викладача / здобувачів освіти навчальним матеріалом; глибокий, продуманий і доступний виклад змісту програмового матеріалу дисципліни; відповідність змісту заняття зазначеним цілям; зв'язок теорії із практикою; використання нових досягнень у даній галузі знань та суміжних із нею галузях; раціональний відбір наукових знань, понять, фактів, що становлять основу розвитку умінь, навичок здобувачів освіти, їхнього подальшого навчання; відповідність змісту навчального матеріалу рівню розвитку здобувачів освіти, їхнім пізнавальним можливостям; стимулювання інтересу здобувачів освіти до змісту (новизна знань, умінь, їхня різностороння значущість, парадоксальність понять, фактів, популярність інформації, емоційність викладу, подання інформації крізь призму бачення викладача, науковця); заняття повинне передбачати не тільки виклад матеріалу, змісту, а й завдання, що передбачають застосування засвоєння навчальної інформації на практиці; виклад навчального матеріалу може і повинен бути варіативним за своєю структурою; в одних випадках викладається готова інформація у формі пояснення та за допомогою ілюстрації. В інших випадках матеріал вивчається шляхом постановки проблеми та розкриття шляхів її доказового рішення; на занятті повинен здійснюватись розвиток навчальних компетентностей здобувачів освіти за допомогою відтворення академічних знань здобувачів освіти, вправ у вміннях і навичках, шляхом виконання завдань на застосування академічних компетентностей у нестандартній ситуації; навчальний процес тупиковий без кількаразового повторення змісту академічних знань і навчальних умінь. Форма повторення може бути різною, залежно від цілей та його змісту; активність, самостійність, правильність суджень, рівень розвитку логічного мислення здобувачів освіти; уміння викладача / здобувачів освіти аналізувати (порівнювати, систематизувати, узагальнювати, конкретизувати тощо); міждисциплінарні зв'язки на занятті, їх використання викладачем.

4. Методичний: наявність методичного забезпечення: конспект лекції, опорний конспект для здобувачів освіти, викладача, інструкція до практичного / лабораторного заняття, план семінарського заняття, дидактичний матеріал, структурно-логічні / опорні схеми, матеріали контролю, тестові завдання тощо; якість та ефективність методичного забезпечення; його відповідність типу

заняття і його цілям; вибір ефективних методів навчання; ефективність поєднання методів і прийомів навчання відповідно до поставлених цілей, змісту навчальної літератури, рівня навченості здобувачів освіти і дидактичних завдань; диференційований та індивідуальний підхід до здобувачів освіти, який передбачає оптимальне поєднання фронтальних, групових та індивідуальних форм навчання; застосування активних форм і методів навчання, активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти, інноваційних технологій тощо; використання ІТ; їхня доцільність, якість, ефективність, відповідність змісту, правильне і раціональне використання; естетичність оформлення методичних матеріалів; методи, прийоми організації зворотного зв'язку на кожному етапі

5. Риторико-комунікативний: рівень володіння державною мовою; граматична, лексична, стилістична правильність мовлення; дотримання викладачем і здобувачами освіти єдиного мовленнєвого режиму; стиль діяльності та поведінки викладача, його комунікативні вміння, відкритість, щирість, знаходження контакту зі здобувачами освіти; вияв педагогічного такту в організації взаємодії зі здобувачами освіти; ступінь взаєморозуміння, зворотного зв'язку зі здобувачами освіти; уміння викладача зацікавити здобувачів освіти, змусити їх співпереживати, радіти, засмучуватись, сміятись, хвилюватись, думати, шукати варіанти рішень; уміння зрозуміло, логічно, образно пояснити матеріал; уміння ставити логічні наголоси, смислові акценти; володіння темпом мовлення, дикцією, багатством інтонації, виразність; організація безпосереднього спілкування, взаємодія викладача і здобувачів освіти за допомогою прямого і зворотного зв'язку; керівництво спілкування в педагогічному процесі; невербальні засоби спілкування: міміка, поза, жести, емоційність; педагогічна культура й ерудиція; здатність до педагогічної імпровізації; педагогічний оптимізм; уміння слухати здобувачів освіти, робити зауваження, корекцію відповіді, бути уважним, спостережливим; уміння ставити запитання, бачити й розуміти реакцію аудиторії; здатність до саморегуляції (уміння створювати необхідний настрій; знімати зайву напругу, хвилювання; долати власну нерішучість, мобілізувати себе; стримувати себе у стресових ситуаціях; здатність до перевтілення, гри); почуття гумору.

6. Контрольно-корекційний: форми, методи контролю; ефективність форм, методів, матеріалів контролю, їхня доцільність стосовно теми, заняття, етапу заняття; уміння правильно поєднувати різноманітні методи контролю і вибирати оптимальні; рівень

вимогливості й об'єктивності в оцінці знань здобувачів освіти; наявність критеріїв оцінювання результатів навчання здобувачів освіти; кількісний аспект контролю (кількість опитаних, проконтрольованих здобувачів освіти); якість запропонованих матеріалів контролю (тести, індивідуальні завдання, картки контролю, заповнення документів, таблиць тощо); рівень систематичності контрольно-оцінювальної діяльності викладача; система повторення вивченого раніше матеріалу; рівень знань здобувачів освіти; організація контролю самостійної роботи здобувачів освіти; постановка проблемних питань, завдань, створення проблемних ситуацій для формування або виявлення творчих здібностей здобувачів освіти; контроль викладачем індивідуальної або самостійної роботи здобувачів освіти в навчальному чи робочому зошитах; корекція практичної роботи здобувачів освіти, індивідуалізація професійного тренінгу; чіткість поставлених перед здобувачами освіти завдань; розвиток умінь мислити, робити висновки, ухвалювати нестандартні рішення, працювати з підручником; перевірка викладачем рівня розуміння, осмислення здобувачами освіти навчального матеріалу, рівня сформованості їхніх знань та умінь; застосування зворотного зв'язку, оцінювання для усвідомлення здобувачами освіти досягнутих успіхів, перспектив їхнього розвитку; мотивація оцінок здобувачів освіти без елементів критики особистості.

7. Виховний: реалізація виховного потенціалу як свого предмета, так і даного заняття; формування професійно і життєво важливих якостей особистості; виховання професійної відповідальності; дотримання і формування етичних принципів, норм; дотримання принципу єдності навчання і виховання; використання методів організації діяльності й формування досвіду суспільної поведінки; дотримання трудової та професійної дисципліни; виховання духовної культури особистості, моральних якостей, життєвих цінностей; виховання толерантності, емпатії, взаємодопомоги, вміння працювати в колективі; формування навичок міжособистісного спілкування та підготовка молоді до умов сучасного життя; урахування викладачем особистісно-розвивального результату педагогічної діяльності.

8. Психологічний: урахування викладачем вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти; психологічний клімат на занятті; контроль психоемоційного стану аудиторії, його корекція; застосування різноманітних форм співробітництва, міжособистісної взаємодії здобувачів освіти.

III. Запис аналізу відвіданого заняття. Запис відвіданого заняття повинен бути чітким, глибоким, послідовним, об'єктивним; після ознайомлення із записом викладач, на занятті якого ви були присутні, у журналі взаємовідвідування занять ставить свій підпис.

IV. Проведення аналізу заняття з викладачем.

1. Аналіз проводити зразу після відвідування. Як виняток можна зробити аналіз в інший час (після занять), але не пізніше трьох днів після відвідування.

2. Вислухайте думку самого викладача про його заняття: що, на його думку, йому вдалося, а що – ні;

3. Намагайтеся, щоб аналіз заняття був об'єктивним, а не суб'єктивним: *уникайте виразів*: «мені сподобалось», «мені не сподобалось», «я не у захваті від <...>», «я б на вашому місці <...>», «я б ніколи не використала б <...>»; *уживайте вирази на кшталт*: «доречно було б <...>», «думаю, ефективнішими були б методи <...>», «педагогічна наука стверджує <...>», «зверніть увагу на <...>» тощо.

4. Ніколи не розпочинайте аналіз із негативних сторін. Шукайте в ньому не лише недоліки, але й сильні сторони, підтримуйте їх, бо лише через розвиток позитивних якостей можна прийти до справжньої педагогічної майстерності.

5. Аналіз має бути доброзичливим, гнучким, щоб стимулювати викладача до нових творчих пошуків.

6. Ніколи не ведіть бесіду менторським тоном. Забезпечте атмосферу доброзичливості, толерантності.

7. Не намагайтесь нав'язати викладачеві свою думку, майте терпимість до його творчих пошуків, неординарності, оригінальності.

8. Зауваження робіть тактовно, коректно, не принижуйте гідності викладача, таким чином, щоб вони обернулись для нього стимулом до педагогічного вдосконалення, досягнення вершин педагогічної майстерності. Потрібно навіть неприємні речі говорити так, щоб викладач не втратив віри в себе.

9. Висловіть свої пропозиції і поради щодо вдосконалення підготовки і проведення майбутніх навчальних занять.

10. *Подякуйте* викладачеві за можливість бути присутнім на занятті, за педагогічний досвід тощо.

Поради загального характеру: завжди завчасно попереджайте колегу про те, що будете присутнім на занятті (ідеальний варіант – за три дні; нормальний варіант – за день); запізнюватися на заняття, яке відвідуєте, неприпустимо!; під час відвідування заняття не

розмовляйте, не коментуйте, стримуйте вияв власного сприйняття через міміку, жести: ваше сприйняття може бути тільки суб'єктивним, але може заважати проведенню заняття; під час аналізу будьте правдивими: особиста симпатія чи навпаки не повинна впливати на аналіз відвідування заняття; намагайтеся знаходити час для взаємовідвідування – це можливість удосконалення педагогічної майстерності.

Можливі цілі відвідування занять викладачів:

1. Ознайомлення із системою роботи викладача.
2. Організація проведення відкритого заняття.
3. Дотримання єдиних вимог до заняття.
4. Система перевірки викладачем якості знань із вивченого раніше матеріалу (опитування).
5. Система роботи викладача з викладання нового матеріалу.
6. Закріплення матеріалу та подання домашнього завдання.
7. Система роботи викладача зі здобувачами освіти, які слабо встигають.
8. Якість проведення практичних і лабораторних робіт.
9. Диференційоване навчання, застосування його на заняттях та для виконання домашнього завдання.
10. Застосування ІТ та наочності на заняттях.
11. Організація заняття, дисципліна здобувачів освіти.
12. Формування у здобувачів освіти зацікавленості до навчання.
13. Витримування викладачами та здобувачами освіти єдиного мовленнєвого й орфографічного режиму на занятті.
14. Система роботи викладача щодо вироблення у здобувачів освіти самостійності під час вивчення матеріалу на занятті.
15. Організація систематичного тематичного повторення на заняттях під час вивчення нового матеріалу, активізація інтелектуальної діяльності здобувачів освіти.
16. Вивчення роботи молодого викладача, надання йому допомоги.
17. Науковість викладання.
18. Виконання навчальних програм, викладення матеріалу відповідно до пояснювальних записок до них.
19. Розвиток логічного мислення у здобувачів освіти.
20. Вивчення стану викладання та якості знань здобувачів освіти.
21. Перевірка раціонального використання часу на занятті.
22. Вивчення системи роботи викладача з метою узагальнення досвіду.

23. Вивчення доступності викладу навчального матеріалу та ступеня його засвоєння на занятті.

24. Знайомство з методами та прийомами, що використовує викладач для активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти.

25. Робота викладача щодо ліквідації недоліків у знаннях студентів.

26. Ефективність та раціональність форм перевірки домашніх завдань.

27. Методи та форми роботи із закріплення навчального матеріалу.

28. Організація самостійної роботи на заняттях.

29. Виконання раніше даних рекомендацій.

30. Застосування викладачем методів викладання, що сприяють підвищенню зацікавленості дисципліною.

31. Міждисциплінарні зв'язки у процесі викладання основ науки, їх використання викладачем.

32. Система повторення вивченого раніше матеріалу.

33. Методика проведення окремих етапів заняття.

34. Знайомство з новим викладачем, його системою роботи.

35. Організація спільної роботи викладача та студента на занятті.

36. Рівень знань студентів, активізація навчання.

37. Вибір ефективних методів навчання.

38. Стан викладання дисципліни та рівень знань студентів.

39. Застосування викладачем активних форм і методів навчання.

40. Активізація розумової та пізнавальної діяльності здобувачів освіти.

41. Засвоєння здобувачами освіти теоретичних знань.

42. Надання методичної допомоги.

43. Ефективність застосування навчально-методичних матеріалів.

44. Упровадження сучасних педагогічних технологій, їхня ефективність.

Можливі висновки з аналізу відвіданих занять

1. Мета заняття досягнута.

2. Заняття проведене на належному науковому, методичному рівні.

3. Новий матеріал засвоєно студентами добре.

4. На занятті вдалось багато повторити, закріпити завдяки швидкому темпу, насиченості заняття.

5. Велику увагу викладач приділяє розвитку логічного мислення, усному мовленню студентів.

6. Викладач продумав такі форми роботи, які сприяли активізації пізнавальної діяльності студентів.

7. Заняття проведено відповідно до навчального плану.

8. Викладач володіє науковими знаннями.

9. Викладач застосовує різноманітні методичні прийоми.

10. Активність здобувачів освіти нижча активності викладача.

11. Здобувачі освіти не отримали належного навантаження.

12. Викладач виконує основне завдання – навчити правильно писати, правильно говорити, з використанням багатства української мови.

13. Науковість, емоційність сприяли глибокому сприйняттю матеріалу.

14. Заняття навчас, співдружність викладача та здобувачів освіти простежувалася протягом усього заняття.

15. Здобувачі освіти вміють висловлювати власну думку, робити висновки під час вивчення нового матеріалу.

16. Великий додатковий матеріал розширює знання здобувачів освіти, прищеплює любов та повагу до дисципліни.

17. Викладач використовує різноманітні методичні прийоми, методи, що сприяє активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти.

18. Слабке вміння здобувачів освіти вести діалог, помилки у вимові говорять про те, що варто частіше проводити корекцію мовлення, готувати здобувачів освіти до сприйняття тексту шляхом словникової роботи.

19. Уміло сформульовані викладачем питання допомагають здобувачам освіти давати більш повні відповіді.

20. Психологічний клімат, сприятливий для розвитку розумових здібностей.

21. Вимогливість, упевненість викладача сприяють тому, що здобувачі освіти розуміють викладача, добре засвоюють матеріал, активно працюють протягом заняття.

22. Правильно, що викладач досягає розуміння та засвоєння матеріалу кожним студентом на занятті, тому опитує майже всіх.

23. Здобувачі освіти вчаться послідовному логічному мисленню.

24. Чергування усних та письмових видів робіт сприяє не втомленості, а збереженню активності розумової діяльності здобувачів освіти.

25. Викладач використовує сучасні методи та форми навчання, розвиває вміння мислити, робити висновки, використовує навчальний програмний та додатковий матеріал.

26. Ураховуються вікові й індивідуальні особливості здобувачів освіти.

27. Викладач досягає засвоєння матеріалу на занятті, здійснює зв'язок із сучасністю.

28. Заняття навчальне, цілеспрямоване, розвиває розмовну та пізнавальну діяльність студентів.

29. Застосовуються різні методи, поєднуються усні та письмові види робіт.

30. Відчувається система в організації роботи з активізації розумової та пізнавальної діяльності здобувачів освіти, щодо прищеплення навичок самостійної діяльності з розвитку логічного мислення.

31. У процесі заняття здобувачі освіти відповідали на питання, працювали з підручником, учились самостійно узагальнювати, робити висновки, записували їх у зошити.

32. Лекція супроводжувалась питаннями до здобувачів освіти, що стимулювало їхню діяльність.

33. На занятті чудово поєднано різні форми роботи: колективну, групову, індивідуальну, що дало можливість розкрити здобувачам освіти власні здібності, заглибитись у матеріал, зрозуміти його.

34. Працювали на занятті всі, наочність конкретна, науково правильно розроблені завдання, доречно використовувались ІТ.

35. Вдало обраний метод нестандартного заняття «ярмарок ідей», де здобувачі освіти змогли не тільки показати знання з дисципліни, але і виявити ділові якості людей, яких вони представили.

36. Правильно і чітко поставлені перед здобувачами освіти завдання.

37. Навчальний матеріал відповідає програмі.

38. Постановка проблемних питань, завдань, створення проблемних ситуацій дає можливість виявити творчі здібності здобувачів освіти.

39. Протягом усього заняття простежується професійна спрямованість навчання.

40. Викладач уміло, коректно здійснює індивідуальний підхід до здобувачів освіти.

41. Логічно правильно формулює думки, у логічній послідовності подає фактичний матеріал, аналізує його, встановлює об'єктивні зв'язки, формує творче мислення. Ставить проблему та розкриває способи її вирішення. Підбиває підсумки висловленого.

42. Логічно правильно формулює питання, визначає їхню послідовність. Стежить за відповідями студентів, вносить у них корективи. Підбиває підсумки бесіди.

43. Викладач ставить перед здобувачами освіти проблемні та пізнавальні завдання. Стежить за роботою студентів, перевіряє рішення, коректує їхню роботу. Підбиває підсумки роботи. Формує творчий підхід до роботи.

44. Форми роботи актуальні для навчання на цьому занятті та створюють умови для психологічного комфорту.

45. Зміст матеріалу, методи навчання сприяють професійній спеціалізації.

46. Робота студентів не прогнозується викладачем, відсутні цільові настанови.

47. Види робіт на занятті одноманітні, непродуктивні.

48. Різноманітність форм роботи не зумовлена необхідністю навчального процесу.

49. Викладач інтуїтивно організовує реальний процес пізнання.

50. Робота з розвитку мовлення не ведеться, термінологія не активізується.

51. Не організовано завершене заняття: немає узагальнення, пояснення домашнього завдання, не оголошено оцінок.

52. Наприкінці заняття даються рекомендації загального характеру, оцінки оголошено без мотивації.

53. Узагальнення виставлення оцінок мотивовані і є логічним завершенням заняття.

Додаток 3

Методичне обґрунтування форм проведення занять (з методичних розробок показових занять викладачів фармацевтичного профілю)

1. Інтегроване практичне заняття – семінар із дисциплін «Організація та економіка фармації», «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)»

На думку українського філософа С.Ф. Клепка, інтеграція концептуально постає як механізм самоорганізації хаосу знань, як внесення порядку, єдності в розчленований світ знань із метою підвищення ефективності як здобування, так і застосування знання.

Форма заняття: інтегроване практичне заняття – семінар із дисциплін «Організація та економіка фармації», «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)»

Поєднання навчальних дисциплін «Організація та економіка фармації», «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» на одному занятті пояснюється низкою причин: відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фармацевтів, у переліку інструментальних компетенцій зазначено знання іноземної мови; фармацевтична галузь України є частиною європейської /світової фармацевтичної галузі, тому до працевлаштування на деякі посади обов'язковою вимогою є знання англійської мови (як міжнародної), зокрема: робота на підприємствах з іноземними інвестиціями, у представництвах зарубіжних фармацевтичних компаній на посадах продакт-менеджерів, маркетологів, медичних і торгових представників; вивчення іноземної мови (за професійним спрямуванням) передбачає вивчення теми «В аптеці», що дає підстави реалізації зазначеної міждисциплінарної інтеграції; розширення професійного світогляду фармацевтів: зіставлення професійної термінології українською й англійською мовами, безрецептурного відпуску лікарських засобів.

Інтегроване практичне заняття – семінар передбачає: реалізацію комплексного формування ключових компетенцій майбутнього фахівця, у даному разі – спеціальних та загальнопрофесійних; практичне заняття – це формування вмінь і навичок із теми, зокрема робота з документами та виконання професійного тренінгу; семінар – вид організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, за якого використовуються такі види робіт, як пошуково-дослідницька робота з підготовкою презентацій, перегляд відео та завдання до нього, діалоги.

Позитивні сторони інтегрованого практичного заняття-семінару: створюються оптимальні умови для розвитку мислення, розвиваються логічність, критичність, пізнавальна активність; розвиток системного світогляду студентів, можливість отримати більший обсяг знань; формування розуміння у студентів необхідності застосування в майбутній професійній діяльності системних знань; підготовка до інноваційної форми проведення заняття – спосіб удосконалення педагогічної майстерності викладачів (робота з літературою, інтернет-джерелами тощо), реалізація їхнього творчого та професійного потенціалу.

Негативні сторони інтегрованого практичного заняття – семінару: значні затрати часу на підготовку до заняття; іноді відсутня деталізація; збільшення змістової щільності заняття; заняття розраховане на студента з рівнем загальної підготовленості вище середнього.

Форма оцінювання: зважаючи на те, що інтегроване заняття проводиться із двох дисциплін, оцінювання знань та умінь студентів буде проводитись також із двох дисциплін. Обидві дисципліни оцінюються за модульно-рейтинговою системою, шкала оцінювання подана в робочих програмах дисциплін. З організації й економіки фармації знання та вміння студентів оцінюються за такими показниками діяльності студентів, як: виконання професійного тренінгу (робота з документами); тестування; пошуково-дослідницька робота студентів.

Оцінки (бали) за виконану роботу виставляються за тему в навчальний журнал. З англійської мови (за професійним спрямуванням) знання та вміння студентів оцінюються за такими показниками діяльності студентів, як: робота з відео; ведення діалогів, виступи; пошуково-дослідницька робота студентів. Оцінки (бали) за виконану роботу виставляються студентам під час вивчення теми «В аптеці», якщо ця тема була вивчена раніше, то враховуються у виставленні рейтингу з дисципліни як бали додаткового рейтингу.

Література

1. Буланова-Топоркова М.В. Педагогика и психология высшей школы : учебное пособие / отв. ред. М.В. Буланова-Топоркова. Ростов-на-Дону : Феникс, 2002. 544 с.

2. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008.

3. Деркач А.А., Зазыкин В.Г. Акмеология : учебное пособие. Санкт-Петербург : Питер, 2003.

4. Закотей М.В. Использование ресурсов интернета специалистами фармации и медицины. *Провизор*. 2001. № 8. С. 24–30.

5. Изюмова С.А., Чмыхова Е.В. Влияние индивидуально-психологических особенностей на обучаемость студентов. *Инновации в образовании*. 2001. № 2. С. 54–63.

6. Козаченко Г.В. Концепція розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю у системі науково-методичної роботи коледжу. Житомир : в-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 24 с.

7. Козаченко Г.В. Особливості професійної діяльності викладачів фармацевтичного профілю у вищому навчальному закладі I–II рівнів акредитації. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2017. Вип. № 2 (88). С. 146–151.

8. Козаченко Г.В. Методичні рекомендації для викладачів з викладання навчальних дисциплін в контексті запровадження нових стандартів освіти на засадах компетентнісного підходу. Житомир : в-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 40 с.

9. Кузьмина Н.В., Реан А.А. Профессионализм педагогической деятельности : методическое пособие. Санкт-Петербург ; Рыбинск, 1999.

10. Кулюткин Ю.Н. Личностные факторы развития познавательной активности учащихся в процессе обучения. *Вопросы психологии*. 1984. № 5. С. 41–44.

11. Новик В.Ю. Формирование организаторских умений студентов педагогических вузов : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Нижний Новгород, 2011.

12. Rogozin V.M. Философия образования : предмет, концепции, основные темы и направления изучения. *Философия образования для XXI века*. Москва, 1992. С. 46.

13. Хуторський А.В. Індивідуальна освітня траєкторія. URL: <http://osvita.ua/school/theory/2287/print>.

Information about the authors:

Boichuk Iryna Dmytrivna,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Director of Zhytomyr Applied College of Pharmacy
of Zhytomyr Oblast Council

Institution of professional pre-higher education
99, Chudnivska str., Zhytomyr, 10005, Ukraine

Kozachenko Halyna Viktorivna,

Candidate of Pedagogical Sciences,
College Teacher training specialist

Zhytomyr Applied College of Pharmacy of Zhytomyr Oblast Council
Institution of professional pre-higher education
99, Chudnivska str., Zhytomyr, 10005, Ukraine